

Universul Literar

Anul XLVI Nr. 7

9 Februarie 1930

5 Lei

ALEXANDRU ODOBESCU

C t i t o r i i

ALEXANDRU ODOBESCU

de ION FOTI

Alexandru Odobescu a fost un mare cărturar, în cel mai larg sens al cuvântului. Foarte problemele pe care le-a atăcat în arheologie, istorie, în monografiile sale. *Moji*, *Enăchită Văcărescu*, *Timoteiu Cipariu*, *Câte-va ore la Snagov*, *Originea poeziei populare*, în afară de o vastă erudiție în alcătuirea lor a avut intuiția largă a adevărilor istorice.

În *Enăchită Văcărescu* descrie pe oamenii acelei epoci, în servilitatea lor desgustătoare, înțelegându-i, fără să-i disprețuiească.

Apoi Odobescu, mai mult ca oricare alt contemporan, vede importanța mișcării naționaliste — spre un latinism fanatic — a școlii dela Blaj. Acei bătrâni latinști, ridiculizați de o iefină zeflemea junimistă, erau niște mari patrioți, niște infocați apostoli. Timoteiu Cipariu pe lângă un mare filolog și erudit, întrunea mensa însușire a unui orator de o excepțională putere de convingere; așa a fost Bănușiu, Laurian și ceilalți. Ei erau în luptă cu toată droa a de „savant” unguri, slavi, sloveni, germani, cari negau drepturile istorice ale poporului român la el acasă. Pentru a-și întemeia pe granit edificul național aveau nevoie de Columna lui Traian, nepieritoare mărturie a origine noastre, și de Roma. Pentru a ne apăra trebuia aruncat tot balastul turco-bulgaro-maghia-ro-greco-slavon din limba noastră. Dacă multe cuvinte slavone au rămas în limbă, prin instinctul limbii, prin opera învățaților ardeleni, prin necesitățile curente și urgente ale formațiunii unei limbi literare și științifice, judecătorești și politice, peste 90 la sută din cuvintele străine au fost eliminate fără reîntoarcere. Mare parte din idealul latinștilor s'a realizat, cel puțin, în intenție. Căci, dacă nu zicem pentru boală, *morb*, îi spunem și maladii, dragostei sau iubirii slavone, în spunem și amor, trupulu slavon, corp, etc.; cel mai adânc înrădăcinate cuvinte au câte un echivalent latinesc, care, de cele mai multe ori le înlocuiește.

Limba română nu putea fi numai populară și arhaică, cu puține elemente noi cum a vrut-o și Odobescu. Mai ales gazetele și publicațiile periodice au înlăturat în mod desăvârșit d'n vorbirea curentă, tendința poporanist-arhaică. Prin sute de mii și milioane de exemplare, zilnic, gazetele au creat o limbă vorbită indispensabilă necesităților vieții, fără a ține seamă de critici, filologi și scriitori. N'a fost, poate, perfectă, dar ea e azi limba vorbită și limba generală a intelectualilor și a orășenilor; în mare parte, devine și limba țărănilor cu timpul.

De altfel și cotniunile vieții au evoluat; în loc de caldarâm, avem pavaj; scrii o scrisoare amoroasă, convorbire amoroasă, dramă amoroasă (dragoste și iubire n'au adiectiv pasabil). Pe urmă pișanile, zapisele, spătarii, medelnicerii, hatmanii, voevozii, au dispărut din limbă. Pagini din „Munca cel Râu” sau din „Doamna Chiajna” nu se pot citi de târziu generație fără dictionar.

De ar trăi latinștii ar fi fericiți, cetind

fraze unde nu există nici un cuvânt străin: „Moartea prematură a Inștrului bărbat de stat”, sau „Crima din amor a unui conductor de tren”, sau „Fazele constituționale ale noului regim politic se desfășoară în continuă”. Exemplele ar fi de luat dela fiecare publicație zilnică.

Odată, limba noastră, în contract cu latina sau surorile neolatine, mai ales cea franceză, a luat repede toate elementele ce-i lipseau din tezaurul imens al rudelor sale.

Dacă, la un moment dat, a fost nevoie pentru normală evoluție a limbii de o contră ofensivă împotriva aceluia cari vroiau să reîntoarcă un nou jargon latino-roman cu limba vorbită, păstrarea mai departe, considerate ca patrimoniu național a unor cuvinte ce tăgăduesc (neg), făgăduesc (promit), desnădăjduesc (disper), sau (nădejde (speranță), tăgadă (negare), etc. era tot atât de inutilă.

În această privință, Odobescu fiind un moderat, nu s'a pronunțat decât pentru calea de mijloc.

Odobescu, a îndrăsnit, pe când Hașdeu încă medita marea sa lucrare asupra istoriei și limbii românești, să emite părerea că totdeauna, înainte de năvălirea Turcilor, Românii, s'au întins pe ambele maluri ale Dunării. Documentele în această privință sunt unice și la fel. De aci, Odobescu emite părerea că numai după învaziunea Turcilor în Peninsula Balcanică s'a făcut marea ruptură și definitivă, între elementul balcanic și carpatic.

Intuiția lui istorică a prins bine și aici documentul real și faptele istorice, chiar când nu sunt semnalate de cronicar. Într-o catastrofă, fiecare își lua capul pe unde apuca, fără să se gândească la însemnări și memorii, ce se fac în niște și timp de pace, când a fost vorba de năvălirea Turcilor.

Dar toate astea sunt păreri în treacăt ale lui Odobescu. Opera lui de căpetenie literară rămâne *Pseudokynetikos* (tratat fals de vânătoare).

Inegală ca simetrie și concepție, conține frumuseți literare de primul rang; combină laolaltă vasta sa erudiție, bogata sa imaginație și gustul său elegant de a concepe și a reda lucrurile.

Odobescu, în generalitatea operei sale, ne apare ca un colecționar cu mari însușiri, care strânge tot ce-i bun, antic, modern, actual de valoare: o iconiță, bizanțină, în genul Pansellinos, alături de un iatagan sau pumnal turcesc cu prășile de sifel, încrustate cu pietre scumpe, pe lângă o minunată copie a Renașterii apusene, alături de o frumoasă imagine populară, ne evocă o splendidă reminiscență clasică. Este un vrăjitor, pe care zădarnic cauți să-l prinzi cu șoalda: îți scapă printru degete; ai vrea să-l numești un amator de mare talent, un imitator de lucruri mari și deodată te plesnește cu un pasagiu original de o măreață frumusețe. Stai gata să-l clasezi ca pe un elastic și nu găsești o bucată definitivă, dacă fragmentele nu pot constitui un întreg, oricât de frumos ar fi!

Comparativ cu cei patruzeci de ani a-

proape de activitate literară, a puțin. A scris la intervale lungi și la întâmplare. Viața pentru dânsul a fost plăcere estetică, o voluptate superioară la 61 de ani să tubesti ca un tânăr de ani și să te simucezi pentru obiectul rului tău, arată până la ce culminație bea v-ața și adora Alexandru Odobescu.

Prin eleganța stilului, prin noblețea ceptei, prin marele său patriotism, strălucitoarea sa inteligență, rămâne treci ce mai bunii prozatori ai noștri.

A contribuit mai mult, ca tot conștient rării săi, la acel „diabet literar” unic care îl cerea în scrierile sale și în scrierile sale și în epistolele sale către Bănușiu. Aceste cuvinte nobile ale marelui Cipariu pe care Odobescu le crează cu predilecție arată un credo al său:

„Dea cerul ca precum toți suntem un sânge, toți ne-am îndalcat dela sâmamei noastre cu aceleași cuvinte, oricât de departe munții și văile, și oricât ne depart stările sociale și confesiunile gioase, tot numai una să fim, o nașună limbă, o literatură, și dacă pe altă românească e tăiat în bucăți și precede căi diferite, uneori cu totul contrarii, cel puțin în literatură, în pași către tură, numai un corp și un suflet să. Atunci or ce dispăriri politice, sociale, religioase ne vor tăia dela olaltă, dar ritul națiunii și geniul român va ține pele sale peste toți fiii lui Traian și ține legați între legăturile păcii, frăție unității naționale: Așa să fie în Amin”.

„Părtaș — spune însuși Odobescu în ședință a Academiei — printre cei mai neri, d'n acea generație dela 1848, își hrănea înima cu cele mai vii și multe aspirațiuni — dar dealtmintețea elinat mai mult din fire către ocupații literare și istorice, — am trăit aici în de pe la 1854 încoace, timp douăzeci cinci de ani, căutând când la deal când vale, un colțisor unde să cuibăresc sau palat sau o colibă, pe locul cam virat literaturii românești”.

„Născut dintr-o familie bogată, fiind mare spătar, el n'a uitat — scrie Gr. I. Ilescu — în necrologul său despre Odobescu — că din datinele țării au fost nobil boeri aceia numai cari au știut să se întru binele și gloria patriei”.

„Cine străbate vâle și câmpile, răscolește arhivele și bibliotecile cercetă peste tot locul, umbrele și amintirile șmoșilor noștri, reînviând umbra bărbatelor mari, luminând trecutul artistic istoric al nației noastre decât Odobescu”.

„Concepția lui asupra limbii, care triumfat, era: „Să nu vom a croi limba noastră pe tipare reînnoite: scalpelul voești a purifica limba nu trebuie să vtrundă mai adânc decât este adevărată”.

D. N. Iorga îl definește astfel pe Odobescu:

„Pr'n societatea noastră legată de mânt, cu multe fire, el a trecut doar să despretuiască deloc lucrurile de căci el era ca anticii sui strămoși, un list al materiei, un entusiast al vieții”.

tu tot ce are ca mai frumos până când a rămât el însuși paharul golit al vieții, fără nici o părere de rău.

„Era prea cochet ca să fie un scriitor cu înrușinare. Încea prea mult la modă — care în mână oricui — la disciplină — care din darurile ce se capătă — ca să fie un avânt sistematic. Era prea ironic pentru crede în el sau alți.

„Lubirea lui de frumos se mulțumea prin neînșuși, prin fulgerul admirator al creației și avea nevoie de scris”.

Sunt două considerații mari ce se pot exprima din opera lui Odobescu: o mînsă importanță culturală și o decizivă direcție literară, pe de o parte și o operă, adevăr literar, dar schițată, aruncată în fugă, fără sistem și mai ales, fără mare pentru a crea curente de literatură.

N'a insistat, nu s'a concentrat, pentru că făcut de toate și pentru că iubea viața într-o măsură în care plăcerile acestea făceau primă înaintea voluptăților sufletești. Era un epicurian; iar arta lui trebuia să fie operă de om foarte inteligent, extrem de perspicace — cu avânturi de poezie pe locuirea — dar amator în sensul cel mai frumos și mai nobil al acestui cuvânt.

Ca să nu ne jucăm cu cuvintele trebuie să ne oprim un moment când e vorba de un prozator așa de puternic, ca Odobescu.

Artist a fost Eminescu, a fost și Coșbuc, mai ales cel dintâiu. Dela prima clipă a conștiinței sale artistice până moare joacă în fața ochilor, îl stăpânește viziunea unui vis de artă, îl cutremură frigidurile creației.

Ca Eminescu în poezie, a fost Bălcescu în proză: de aceea toți descăliți de română actuală și viitori nu-și vor răpi nemuritorul său perla „Cântarea României” și ca s'o dea unui antiliterat ca Russo, Bălcescu este un artist adevărat. Așa a fost Lamartine, Hugo, Musset, Baudelaire sau chiar Verlaine. Demoulin trăia în ei, îi inspira, le lăsa aripi, îi ducea pe marginile prăpăstiei de disperare sau îi aducea pe pragul paradisului de bucurie.

Dacă un scriitor, la douăzeci și cinci de ani, imitând pe Negruzi serie două excelente nuvele istorice (cam melodramice, dar foarte interesante prin desproporțarea arhaizmelor ce le înșiră și a limbii, pe alocuția, în adevăr poetică) apoi la intervale de ani mai dă câte un studiu, foarte bun chiar, câte o fantezie ușoară, plină de erudiție cam exagerată, — în timp de patruzeci de ani — să scrie Pseudokynetikos ca să ia proporțiile unui ghiveci, amestec de dicționar enciclopedic și de fantezie debordantă, nu dai o operă încrengă în acest interval; atunci nu cu deplină dreptate se poate zice de opera unui scriitor, chiar când se cheamă A. Odobescu că este aceea a unui ofiș.

Alexandru Odobescu era foarte inteligent, avea o profundă înțelegere istorică, era foarte cult — citise enorm — mai ales în direcția clasicității greco-romane și moderne, și era adevărat poet în clipele de inspirație.

Căci aceste bucăți sunt din tot ce s'a scris — fragmentar, desigur, — la noi mai pregnant, mai frumos:

„E tristă și urâtă iarna la țară, când erivățul viforilor urlă peste câmpii, când norii au ceața întunecă cerul, când ploaia rece desfundă pământul, când țarina-i goală și nepăstuită, dumbra va uscată și plugul brândav. Apoi în lung le nopți de țară, ce întunecime plină de groază, ce de șoapte teroase!

„Vântul văjje și geme ca niște falnice glasuri ce plâng din depărtare: ploaia bate cu o întărită stărnire de pereți

și ferestrele ușii; oblonul se clatină și scârțâie pe fășnele-i ruginite; focul bubne și trosnește în cămin și uneori o pasăre de noapte, gonită din adăpostul ei de o suflare mai viscoasă a crivățului, își ia zborul scoțând un țipăt sfâșietor și tânguș.

„Într'acele văpetați ale firei, mintea de sineși se pornește pe cugetări măhnicoase: măhnirea își plăzmuște vedeni cobitoare și tot ce e mai trist în viață, toate restriștele trecutului, toate temerile viitorului, se tesfrâng ca umbre sângerândă, în oglindă întunecată a miniei” (Doamna Chiajna).

Pe cât de adâncă era cunoașterea lui în ale limbii, pe atât erudiția lui împede și constructivă, pe atât înțușia sa asupra antichității românești fără greș.

Are pagini tragice, de o emoțiune profundă, f e în „Mihnea cel Rău” sau „Doamna Chiajna”, fie în splendidul tablou evocativ în „Moșii”, f e în sumbra priveliște a execuției bătrânului boier Constantin Cantacuzino la Snagov, fie ori de câte ori, fantezia sa constructivă sau expresivă sa împede prinde să ne dea o situație sau un tablou: priveliștea vâlcului al XVIII-lea în Enchiridionul Văcărescu; Renașterea în Ardeal în Timotei Cipariu, etc...

Înforțoarele scene ale răscoalei Moșilor, ale zdrobirei prin roată a lui Horia și Cloșca sunt reale, redată parcă de un martor ocular în sumbra lor realitate.

Era, în clipile lui, un mare scriitor acest Odobescu, un mare cărturar, un mare istoric...

Ca scriitor a căutat să creeze o limbă literară unică, vorbește chiar de necesitatea „formării definitive a unui dialect cult și literar în care să se contopească sau să controleze toate idiomele locale și toate sistemele filologice individuale ale Românilor”. Are străfulgerări geniale. „Ce apărători puternici și măiestri ar fi găsit într'ansii drepturile țării, uitate și adormite pe atunci în pulbera umidității”.

Desigur și aici a avut înaintași pe N. Bălcescu — pe care l'a admirat într'atăta — pe V. Alexandri, pe însuși C. Negruzi, Gr. Alexandrescu și pleada Renașterii în ce privește drumul de luat contra italianizantilor, puriștilor sau latinisților. Dar lupta lui pentru a impune direcția nouă a fost ajutată apoi de grupul Junimii, în frunte cu Titu Maiorescu.

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Un biograf scria despre Odobescu: „a fost primul prozator român, distins prin armonia, dulceața și farmecul poeziei stilului, prin românitățile, bogăția și frumusețea limbii, și în același timp, prin o înținsă și variată erudițiune clasică”.

S'a născut în București, la 1854, fiu al generalului I. Odobescu. S'a făcut studii la Sf. Sava, apoi își luă la Paris bacalaureatul, unde mai urmă și facultatea de litere.

Ca student încă publică în „România literară” a lui V. Alexandri studii ca „Satira literară” și după ce a venit în țară, a publicat cele două nuvele ale sale istorice, — direct influențate de Alexandru Lăpușneanu a lui C. Negruzi: — „Mihnea cel Rău” și „Doamna Chiajna”.

Fu procuror al Curții de Apel din București, membru al Comisunii documentelor istorice, post mai potrivit cu vocațiunea sa. În această calitate făcu excursii la di-

ferite mănăstiri și cercetă și studii diferite documente și antichități ce se găseau în ele.

Cu mai mulți scriitori scoase între 1861-65 „Revista Romană” unde el publică studiile: „Despre poezia populară”, „Poezii Văcărești”, „Despre psaltirea lui Coresi” etc.

Unindu-se ministerele celor două principate, în 1861, a fost numit director al Ministerului Cultelor și apoi Ministru al acestui departament, în 1862.

A scris atunci un foarte documentat și interesant studiu în limba franceză despre mănăstirile închinată. Și a dat demisă din guvern, pentru că n'a fost admisă părerea sa ca veniturile mănăstirilor, luate de stat călugărilor greci, să fie întrebuințate numai pentru scopuri culturale. Carica sa se intitulă *Etude sur les droits et les obligations des monastères roumains dédiés aux Saints-Lieux*, sub pseudonimul de Agaton Odmenedec.

La 1867 a fost numit comisar general al României la Expoziția din Paris. Obținut de guvernul francez ca Românie să fie reprezentată ca stat independent și scrisese cu P. S. Aurelian: „Notice sur la Roumanie” în care vorbește pe larg de starea economică și agricolă a României, insistându-se asupra antichităților — mai ales asupra mănăstirii Curții de Argeș și a tezaurului, dela Pietroasa.

Mai târziu începu să publice „Le trésor de Pétroussa”, ca secretar de legăție la Paris fără a termina însă opera.

La 1870 a fost ales membru al Asociației Academice, mai în urmă Academia Română.

Luptă contra curentului latinist și obținut ca limba populară să fie de bază un mare dicționar român, început de B. P. Hașden „Magnum Etymologicum Romaniae”.

Publicând numeroase cărți de arheologie și de antichități, în 1874 Titu Maiorescu, ca ministrul al Instrucțiunii Publice, întemeie pentru Odobescu catedra de arheologie la Universitatea din București.

Publică și o *Istorie a Arheologiei* până la jumătatea secolului al XVIII-lea, operă premiată de Academie cu marele premiu Năsturel-Herescu, luat al doilea de Odobescu, după Alexandri.

Între 1874—1878 publică cele două strălucite conferințe ale sale: „Moșii și Curcanii”.

În 1874, un amic al său, C. Cernescu, cerându-i o prefață la un manual de vânătoare, publică *Pseudokynetikos* (Fals tratat de vânătoare), unde, într'un șir de lablouri, anecdote, povești, făcu o istorie literară, pictorală și sculpturală asupra vânătoarei.

S'a sinucis la 10 Noiembrie 1895.

I. F.

p o e z i e

SCRISOARE

*Nu'mi lipsești... Și nu de doru-ți îmi cad brațele alene
Mingîind cu nerăbdare faldul rochiilor reci...
Nu te-aștept... nu'ți șt u nici calca, nici pe care stradă treci,
Și, gîndindu-mă la tine, nu'mi simt lacrimi printre gene...*

*Cand pîndesc, târziu, prin noapte, vraja somnului șiret,
Și când vîsele din viață fac loc viselor de noapte,
Nu'ți spun numele, ca ruga strecurată printre șoapte,
Nu'ț văd ochii sub perdeaua pleoapelor ce cad încet....*

*De-ai fi astăzi lângă mine, poate ți-ași întinde-o mână
Liniștită, ca ori-cărui, și n'ași asculta ce'mi spui
Tremurând... ci, fără grijă, ți-ași răspunde ca ori-cui,
Și pe vecinicul meu zâmbet poate m'ași simți stăpână....*

*Totuși... totuși... prin ce taină, leneș brațele mi-au stat,
Ascunzându-și printre falduri degete nerăbdătoare ?
De ce-așa târziu, prin noapte, vraja somnului să-mi sboare ?
Și ce gînd mă urmărește, când mi-e sufletul curat ?*

*Vino !... Să'mi întinzi tu mâna... s'aud vorba cumpătată
Cum o spui... și'n ce tăcere mă aștepti ca să-ți vorbesc...
Să mă uit adînc în ochi'ți, să-ți văd zâmbetul firesc...
Și să scap de gînd... de farmec... să fiu eu... cea de-altă dată.*

GINA SANDRI

RANDURI

*Ție aș vrea să-ți trimit astăseară
Gîndul ce'nvolbură mii de cărări
Torn parcă'n sânge dulei irizări.
Totuși mă simt ca o plantă amară*

*Ție aș vrea să-ți trimit gîndul meu
Dacă-l primești vinovat și rănit,
El ar putea să'nflorească'n sfârșit
Dacă tu poți să-i fii Dumnezeu.*

*Oh, Dumnezeu de i-ai fi—și apoi
Ducă-l în lume dorul himeric —
Dar pân' la tine prin întunerice
Gîndul meu moare'n drum de noroi*

G. TALAZ

BEȚIE

*Cu degete de raze, în fereastră
Mi-a ciocănit din nalturi luna plină,
Și alunecînd pe pârtii de lumină
Mi-a înflorit — ban alb — deodată'n glastră*

*Sfioase mâini, s'o mîngâi, am întins
Și buzele nsetate, s'o sărut,
Dar cu petale fragede m'a nins
Și'n pumnii strînși ca'n cupe mi-a căzut.*

*... Ci'nflorat — ca de vibrări o strună
Atinsă de o mână visătoare —
Din pumni, ca dintr'un jghiab, fără suflare
Băut-am, dus pe gînduri, buna lună...*

PAVEL NEDELCU

CÂNTEC

*Copilul meu s'a dus departe;
Acolo unde-atâți copii
Nu mai au dor de jucării,
Și-o lume 'ntreagă ne desparte!
Acolo nu'l vor mai feri
De frig, de foame și de boală;
Acolo nu va suferi,*

*Și n'o să fie dat la școală.
El nu va plînge niciodată,
Și n'o să râdă nici atît,
Și n'o să'i pese cum și cît,
Mă zbat în lumea mea uitată!
El toate va privi de sus,
Durere dor și bucurii;*

*În vecinicia lui redus
La nesfârșite zări pustii!
Copilul meu s'a dus departe.
Acolo unde-atâți copii
Nu mai au dor de jucării,
Și-un rest de viață ne desparte!*

ALICE SOARE

INCEPUT DE TOAMNĂ

*Pic... picură ploaia
E tristă odaia,
Durerea pe suflet m'apasă.
Din putrede streșini de casă
Curg lacrimi... Pic, picură ploaia!*

*E tristă odaia
Și picură ploaia;
Cu toamna ce bate la poartă
Se scutură frunza... e moartă..*

Și-atît de pustie-i odaia!

*Pe suflet m'apasă
Pustiul din casă...
Spre-o lume uitată mă poartă,
Cu toamna ce bate la poartă.
Cu ploaia — pustiul din casă.*

*Văl vînat, o plasă,
Pe 'ntînsuri se lasă.*

*Bobîțe de rouă, reci, dese,
Sub bolta de negură țese
Maramă din fir de mătasă.*

*Pic.. picură ploaia.
Mormânt mi-e odaia!
Îceci neguri pe suflet m'apasă...
Și'n vîlnicul ei de mătasă,
Fecioară măhnită e ploaia!*

G. ȘT. CAZACU

HANUL BLESTEMAT

de VICTOR EFTIMIU

În munții Pindului, începuse să fiarbă ceva: se pregătea revoluția turcilor tineri.

În hanul dela Stena se adăposteau vreo douăzeci de antartii greci. În aceeași noapte când Simazi-Pașa, omorătorul de creștini dela Bitolia se ducea într'acolo cu o ceată de soldați.

Iar în jurul hanului dădea târcoale un flăcău ciudat, venit să dea foc acelei esee blestemată, din fața lacului Prespa, mărturie și adăpost atâtor fapte mari și ticăloșii.

Multe văzuse în viața-i lungă, hanul dela Stena!

Nici nu erau desfundate cărările pădurilor șoseaua spre Ianina nici nu era croită și pe la hanul înalt, lipit de talpa muntelui se abăteau voinici din toate văzduhurile.

Dar cine-și mai amintea întâile lui zile?

Umblau povestile din gură în gură, omii le prefăceau, vr' un bătrân le mai alina cu câte o amintire din tinerețea lui îndepărtată — și basmele cu tâlhari porneau să colinde satele de pe aproape, se respirau pe drumuri depărtate și se risipeau la capetele Pindului.

Din negura trecutului, vr' un palicar, îmbătrânit pe malurile lacului Prespa, desprindea fapte și oameni, le încununa cu măreția vremilor apuse — și înțina pe cei ce-l ascultau.

Unul își amintea din strămoși, povestea unei corile cu părul lung, galben — adusă pe țarmii Helespontului, zăvorâtă în hanul siguratic — și uitată acolo până într'o noapte, când au răsunat bubuituri grozave ceasuri întregi și apele în fața hanului s'au roșit până aproape de celălalt mal.

Alții, bunicul îi povestise de un bey tânăr, fugit din Stambul de frica vizirului și ascuns acolo, în tainica singurătate a hanului; cum într'un amurg s'au pornit din văi glasuri de bucurie și chemări de răscălat; cum cete mari, adunate din desigur'le codrilor, au pornit să cutreere întreaga țară, până și-au pierdut urmele la granita Epirului și cum peste zeci de ani târziu, beul s'a întors singur, să-și îngroape acolo hătrânetele amărâte.

Și uneau bătrânii de niște călugări naltii, cu țetele totdeauna plecate spre pământ, cari, se abăteau acolo în fiecare primăvară și ascundeau ceva în sutană de războinicii albanezi îmbrășiți în zămezi răslețe, cari își legau acolo răniile, deschise cine stie în ce luntă; de aleții veniți dinspre Elada, să prade pe beii din drumul Ianinei, de cântecetele antartilor răsculați împotriva stănăniții, — cântece a căror națimă tresare și azi, pe strunele tamburei vr'unul moșneag cântăret

Vremuri nouă au venit înapoi.

Negustorii și soldații taie cărări pe marginea pădurilor, pe maluri de ape, adunându-le într'o potecă largă, ce alina peste dealuri și lângă prăpăstii, spre Bitolia.

Cete de pietrari încep să netezească drumurile; își aduc neamurile de prin Rumelia și ținuturile Vardarului, se împrițesc cu bulgarii din Prezven, se apucă de pescărie.

Acum, casa de pe munte se prefacă în han. De câte ori pe săptămână, în odăile

de sus se aprind lumini, iar jos în grajdul de nule, răsună nechezări de cai și mugetele boilor.

Sătenii din Glumboci, cărbunarii din pădurile învecinate trec mai des pe la han și se opresc o noapte.

Dela o vreme încep să aducă vești din Bitolia: cum se frământă satele din toate scorburile Pindului, cum ard, cu văl-vătăi uriașe, bisericile bulgărești; cum colindă cetele de comitagi pădurile și se războiesc cu antartii adunați de pe râpale Olimpului.

Dinspre U'skiub, voivozi sârbi se strecoară țiptii pe malurile Vardarului, trec hotarele satelor bulgărești — și cremenea carabinelor scapără.

Hanul care începe să îmbătrânească, își aduce aminte de vremurile lui de odinioară — și chiamă în adăpostul său, cetele de antartii, pripășite în jurul Stenei.

În pivnița largă, adâncă, de multe ori au răsunat sfaturile căpitanilor; șoante tainice se înălțau spre podeaua unegri liniștită, alte ori frământată de opincile arnăuților jucători.

Iarna, când se răresc călătorii și pribegii din munți pornesc spre casă, în hanul dela Stena se adună antartii.

Dar aceștia, nu mai sunt oamenii de altă dată.

De mult, în zilele de înflorire ale hanului, antartii erau oameni viteii, împinși de iubirea pământului lor înstăpinit de alții; își lăsuă acasă nevestele și copiii, începeau iataganul, își muiau fustanele în păcură și se luptau cu turcii. Acum antartii sunt oameni de toate neamurile cari sunt mai fericiți să doarmă pe vreo poiană din vârful munților de cât să muncească la coarnezle plugului sau să plece în lume, după noroc; rentru ei nu e țară și nu e credință. Bani venii din Elada îi îndeamnă să-și omoare frații creștini, să ardă satele bulgărești, și să pustiască căsuțele cine stie căror bieți ciobani români, cocoțați pe vr'o coastă.

...Dar niciodată, hanul singuratec din drumul Bitoliei n'auzise atâtea, ca în zilele, cele din urmă.

Zilele de iarnă, cu cer senin, cu îngheț și raze multe.

Oamenii cari treceau d'acolo aveau frunțile posomorite, ochii înscrișorați.

Vânturi de răscălat porneau din spre Albania Vicolia aiunse și în Bitolia. Acolo, ofiterii turci începuseră să ridice glasul împotriva legilor hătrâne. Avânturi de viață nouă pluteau dela un capăt la celălalt al împărăției sultanului.

Turcii atotputernici nu mai porunceau ca altădată: făcându-le de vremuri ferice zburau pe buze și înseninau inimile.

Dar dintr'odată, pe toate sufletele căzu apăsarea.

Din fundul Anadolului, un pasă bătrân veni în fruntea trebilor Monastirului.

Era o fiară cruntă, rămasă din îndărâtnica oaste a bătrânilor, închidea ochii la privelistea viitorului, își astupa urechile la plângerile celor urzișiți și sfărăma toate încercările de lăbătate. Ofiterii tineri din preaima sa, tremurau, îl urau și totuși trebuiau să-l asculte.

— Prea multă dreptate ghiaurilor!

Și de câte ori arzea de greșeala unui

creștin, îl spânzura. Pe alții îi trăgeau în țepă.

— În numele stăpânului meu Sultanului!

Și mureau vinovații, la un loc cu nevinovații, turcii amestecați cu creștinii. Altfel de pedepse nu încăpeau la el.

Un nenorocit care furase un cal, un altul care omorise oameni și arsese case, și altul care se uitase cruciși la Siamzi-Pașa — aveau parte de aceeași pedeapsă.

Când i se urî cu atâția spânzurați și trași în țepă, ei începu să împuste cu droaia pe vinovați. Pe unii îi lega cu picioarele de vârful unui perete înalt, puneau pe călăi să-l tragă cu o altă frânghie de cap și apoi, porunceau să-l dea drumul.

Trupul venea repede, ca o stâncă prăvălită și se pocnea cu capul de zid. O pată groznică rămânea în urmă, — stropi de sânge — bucăți de creier — oase măcinate.

Și Pașa râdea în barbă.

— În numele stăpânului meu, Sultanului!

Dar toate acestea, trebuiau să se sfârșească într'o zi.

Mulțimea se aduna pe uliți; veneau oameni de toate neamurile, Mahomedani, Greci, Albanezi, Români și Bulgari, se amestecau la răscruce și murmurau. Ofiterii surădeau, îi lăsuă să se adune, îi atătau. Murmurul creștea, șoaptele se prefăceau în glasuri ridicate, în strigăte, în răcnete.

Era în dimineța Bobotezei, când un puhoi de oameni, aliearți spre palatul Pașei, Soldații nu se încumetară să-l oprească. Puhoiul creștea, urla, pocnete răsunau din vreme în vreme.

Dar Pașa nu mai era...

Plecase în zori, cu o ceată de credincioși. Încotro? Nu stia nimeni. Poate la Salonc. Poate spre Corcea chiar spre Ianina. Acolo, poporul nu era înfierbântat iar beul îi era prieten.

Dar bine, bine, nu stia nimeni în mulțime.

Numai ofiterii stiau — cei câțiva tineri — cari în taină îi pregătiseră moartea. Stiau bine că arucase pe drumul Ianinei, că peste noapte se va opri în hanul dela Stena...

Cum tremurau în ziua aceia zidurile putrede ale hanului! Părea că din hărnele afumate de sub treptele roase de vreme eseau susține Pereții oftau țevanele gemeau înăbușit, iar coperisul trosnea.

Bătrânul han nu văzuse niciodată așa de roșu soarele.

În inima lui străluciau de departe, țev de carabine.

Hanșii sta pe gânduri își ștergea fruntea cu palma, eșia în drum cerceta zărrile și intra iar.

Pe înselat, când amurgul zăvârlea văpăi roșii pe chiata lacului și noleia carabinele călăreților de denarte el ofta usurat și deschise gârliciuș pivniței. Douăzeci de antartii și un diacon grec coborâră de pe cai și intrară sub nămant.

Festilele unsuroase ardeau pe la colțuri, răsfărâgându-și luminele slabe în roua florilor de muzică Caracul căzu în urma grecilor și nasi începură să se auză pe sus: le pregăteau mâncare.

Încenuse să se înopteze — și cei de jos ridicau glasurile.

OM UMBLAT PRIN LUME

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

Boldur Epureanu, se întorsese în târgul copilăriei. Lumea îl uitase. Trecuseră aproape patruzeci de ani de când plecase. Îmbătrânise și el și acci pe cari-i lăseseră cu mustața mijindă. Venise primăvara — și trenul îl aducea de departe. În sufletul lui trudit, năvăliseră farmecele de pe câmpii, cântecul din pădure și închinarea ciocârliei pe brazdă.

Boldur Epureanu nu știa ce-i plânsul; cu toate acestea lacrimile i-au sărutat obrazul, când zări de pe fereastra vagonului orașul natal.

Și sosind în el, amintirile îl coplesiau zile după zile. Ca un om fără nicio țintă, se plimba pe toate ulițele. De la o vreme intra obosit în vreo crăsmă, — crăsmă veche, cu Cotonari vechi. Palarul cu vin îi era prieten. Sta cuc fără ca să intre în vorbă cu nimeni. Și când țipenie de întârziat nu se mai strecura pe stradă, atunci și pribeagul nostru mergea la odihnă. Odihna într'un otel, cu o lampă fumegândă pe coridor.

Boldur Epureanu, dimineata, cum deschidea ochii, îl nemulțumia odaia săracă neprietenoasă. C'un lighian și ibric de tablă pe un scaun, și un tablou vulgar înfățișând: „Omul la diferite vârste” dela copil până la adânci bătrânețe.

Boldur se îmbrăca în pripă. Și iar rățacia pe uliți. Ulițele dragi!... I se părea că ele-i sunt niște prieteni adevărați, cum îl îmbrățișează, îi spun multe, și el

îi ascultă. Niciodată în viața lui n'a înțeles mai bine ce însemnă farmeceul străzilor. Ferestrele dela care parca îl priveau cu melancolie sau cu iubire: înfățișarea clădirilor simpatice și binevoitoare; cerdacurile parca brațe frățești să-l cuprindă, iar edera sau florile, sufletul bun, primitor. Fiecare casă îi spunea ceva: — avea o taină. Ii erau dragi copiii cari se jucau în pulbere; răzuștele care se pierdeau prin iarba din ogrăzi; grădinițele înțime cu flori din fața parmacăurilor, și oameni cum se cade, care i se păreau mulțumii cu viața unde s'au născut, unde trăiesc huiștiți și unde îi așteaptă întirimal părinților.

Și într'o zi s'a luat ce avea la otel și s'a mutat în suburbia Sf-tu Nicolae. O lume aparte de aceea din inima țărâmbului. Aici nu dispăruse patriarhalitatea de demult. Rămăsese acelaș duh al trecutului cu imprimara lui plină de emoțivitate în stâlpii încrestați ai cerdacurilor, în șindrila învechită de pe acoperișuri îngoiate, în cumpenile dela fântâni.

El închitase două odăi simpatice la o dascăliță octogenară. Ea și-a acesun lacrimile în batistă când l'a recunoscut. Cu vocea-i tremurândă de bucurie: „D-ta... d-ta... Boldur Epureanu... Credeam că te-ai stins... Cum trec anii... Te-ai întors, te-ai întors... Te-ai dus flăcău și acum înmălbăit... Maică, maică...”

Și cu cine se întâlnea dascălița, nu-i

Dar deodată, amuțiră. Fratele hangiu-lui venise în goană dinspre Bitolia, aducându vestea că oaspeți noi se ivesc.

Zarea se îngălbenea în răsăritul lunii. Lumini ciudate pluteau pe munți și se răsfărâgeau în ghița de lângă han. Umbrăi de aripele inoptării, călăreții turei veneau spre han și se opriră în aceeași clipă când printre munți răsăritului se iveau cele dintâi raze ale lunii. Hangiul îngălbenise Tremura Dar și glasul bătrânului Pasă tremura.

— Ascultați, nu e nici o primeidie?

— Nu. Măria Ta! îngână hangiul, cu mâinile încrucisate pe piept cu capul plecat.

Un cerețaș înconjură hanul. Găsiră cai în grajd.

— Ai cui? se răsti Pasa.

— Ai pietrarilor — răspunse hangiul, cu mullă îndrăzneală.

„Sunt doci să lucreze potecul dintre Cularsă și Zvezda...”

Pasa se încredință — și intră în odaia de sus a hanului. Câtiva paznici rămaseră pafară, cercetând drumul. Un coas-două trecuse și în han se stinseră toate luminile. Paznicii dormeau pe fân, lângă cai.

Hangiul părea că se leagănă. Oțeau porțile, scândurile trosneau, conerisul gemea înălbisit. Atâtea păcate îngronate în casa întredă dela Stena învian și răsuflau în liniștea nopții; duhurile morților pluteau acolo, tinând ison scrășnirilor ce se înălțau dintre șindrile.

Într'un târziu nuelele uscate ale grajdului începură să trosnească. O năluca albă alerga de colo până colo, ascunzând în umbra ei, lumina unei făclii. Năluca părea că știe bine locul. Până să se apropie gardul începu să trosnească de partea cealaltă a hanului. În sura dela spate, fânul ardea înăbușit de multă

vreme. Dint'odată tăzni ca o valvătaie roșie. Alte flăcări încinseră hanul din două părți.

Și în același clipă, zidurile începură să urle. Urla beciul, odăile, bărnele se prăbuseau tunând, scândurile ferestrelor plezneau — și glasuri omeneste, glasuri de dobitoace prinse de foc, se înălțau grozav spre cer, întovărășite aci de bubușitul carabinelor, aci de strigătele morții.

În casa cu porți închise pe dinafară, soldați și antariți, deșteptați din somn, înebuniți de groază, se mușcau, se luptau, se loveau — și cădeau unii peste alții, neștiind încotro s'apuce.

Iar peste ei, ardea hanul.

Ardea și se prăbușea bucată cu bucată, odănoștul atâtor nelegiuiri și atâtor planuri și mai nelegiuite, fâurite în tainițele sale: ardea, îngropând sub el, pe cei din urmă păzitori ai păcatelor străvechi și pe ispășitorii atâtor veacuri de cruzime.

Tavanul se prăbuși înălțând suluri de fum și de praaf. Cerul și muntele se încrășeră ghița rărea urlase întinsuri de oțel înroșit. Iar peste atâtea culori de sânge, peste nourii de fum, peste strigătele celor cari mureau — luna trocea plină, albăstrind cu razele ei vârfurile munților, avelinghețate în paza munților depărtați.

Și, târziu de tot, când și cele din urmă flăcări se stinseră, o ceată de călăreți se oprî în fața ruinelor.

Se minunau, elătinau capul — și păreau fericiți, cu toate că nu era nimeni să-i încredințeze că Pasa arsesse și el. Nici o ființă omenescă împrejur.

Numai o năluca albă urca repede coasta muntelui. Cine era? De ce dăduse foc satului? Nu știa nimeni.

spunea alta decât de sosirea conului Epureanu și de fel de aduceri aminte de când l'a prins că-i lua zarzări din vadă, de mama dumisale cu care era plătută, de atâtea și atâtea întâmplări rora le dădea un farmec deosebit cu certitatea ei.

Privirile cercetătoare din ferestre, nic, urmării pe Boldur Epureanu. De cutile erau în jurul lui. În fiecare casă a Uliții Pădurii, gurile descriiau în cuvânt mai viu viața acestui om umblat prin lume: i se puneau în cărcă fel de fel de peripeții; iar trecătorii, mai cu seabătrânii, își întorceau capul în urul lui și-i învăleau într'o căutătură de buvointă.

Îl salutau cu toții respectos; îi curteau familia din care descindea; no bună de oameni și cu multă trecere.

Boldur Epureanu, însă, vorbea puț cu ei. Rar când strângea mâna la cunul. Se svenise chiar că e tare cum cade, numai că avea un mare cusur: n'era pe unde colindase îl făcuse cam suz. „Așa e cine vede multe și știe că în stele și în Mare, ajunge puțin tîc. Spuse într'o zi, tactivos, bătrânul Gheghiade, meșterul argintar, unui pireten suz.

Desdedineieță, Boldur Epureanu, lucea în livada casei unde sta. Fieci pom îi era cunoscut prea de aproape. Zăriră și merii și perii și nucii. Pentru că avea o deosebită afecțiune. Ii venea în reau în minte versul lui Eminescu: „Vrândumelele se dau, se scutur frunzele nuce...” Și după ce se sătura privind mersul unui gândac, după ce roua disparea de pe un fir de iarbă, după ce câte o pasărică părea obosită de căm, Boldur se retrăgea în ecardacul din casa. De aici cuprindea cu ochii dealurile din afara târgului și moara de vâ. Aripile ei nu se mai învârteau. Era de o mărturie a trecutului, căci făina de un mai curgea din rășnița pietrarilor. Măra cu atâtea noroc altă dată era acum răsărită. Și la marginea celor din urmă a a suburbiei Sf. Nicolae, era biserica mcau acest brau. Murise și meșterul ecitorul postelacul Busuioac din diva lui Alexandru-cel-Bun; doar clopotul mai aduceau aminte din vremea cvlăvi să de demult...

Dascălița, îi aduse cafeaua, zicându:

— Cum ai dormit astă noapte, co Boldur? Te niți pe dealurile astea...

Și Epureanu îi răspunse: „Mă nita. Dascălița înțelegea că nu vrea să vbiaseă mai mult. Și-l lăsa singur; d'neaci mormurând ceva printre buze că se depărta.

Trecuseră aproape două luni de că se aciuase el în această uliță și nimeni-i văzuse să se întoarcă acasă cu vre prieten. Singur, mereu singur. După lîntitul soarelui, pe răcoare, eșia la plbare. Apucea pe drumul de țară. Se împoia noaptea, și se strecura în odăe. Lapa cu abajur îi făcea o deosebită pcerce. Se auzea un grec și fotografiile pe pereți cu proești și protese măriau f'necul încăperii. Avea impresia că fii lui stingheria liniștea și frumusețea acțui cuib. Ce căuta el aici un om despr de tot tradiționalismul ce picura ca o veste cu adâncă tălcuire din fiecare crucer? Ce căuta el aici îndepărtat altă căi? De ce îl mișca nespuse de multă această orânduire? Gândirea

atură nu se putea lepăda de toate aceste nimicuri, mărite poate de fantezia ei? Și fără să-și pue mai multe întrebări, eu în grădiniță; își luă un scaun și ma țigară după țigară. Spuza cerului îi avea tîmădătură în suflet; rostul ce-l căuta prin cărți și nu-l găsea. Natura cîntecului ce-l mai bun și sfătuitorul cel mai drept. Gîndurile îl purtau prin tot aiunselui vieții sale și ele erau învăluite în sensibilitatea razelor bălac. Vraja începea rațiunea. Viața nu-i o vrajă? Și la o vreme liniștea nopții îl îndemna să culce. Boldur Epureanu intra iar în odaia cu miros de flori și patul alb. Ca să senze de întrebare filosofice sau ca un obiect de văpăc, trimis din lumea celor ce nu mai sunt și cari ne sunt atît de dragi, într'un ungher, îl privia candelă...

Moș Vasile era roș la față și cu ceafa învîlbătată. Avea pumnii zdraveni și curcubetă gros la trup și cu picioarele goale în șterse țărăști. Pe cît părea la înțîia veche ca un bursuc, pe atîta își era de frag când îl ascultai. Sfîtos nevoie mare cum rostia cuvîntul și zîmbia. Crășmar din vremea veche. Ce-a fost odată aici, spuneau ferostruicile dela casă și platanle de stejar și pivnița numai de rădăcină. acum dăvîpănată și cu treptele rîmbe. Trei generații tot cu negustoria mîinii se îndeletniciră. Doar de prietenii nu cunoștea lumea „Hanul cu trei drumuri”. Nu-i vorbă faima i se ai dusese, căci alte crășme moderne duseseră spiritul vremii. La Moș Vasile venia numai cîte un cunoscător al tîmăiosului: cîte un om cum se cade ca-i plăcea liniștea iar nu lăfăstăcurile dela bodegile din ziua de azi: cîte un om care nu-i plăcea să-l vadă fiștecare și odă soarbe un pîhărel cu vin. Și la urma urmei Moș Vasile nu avea nevoie de ordine; dumnealui ținea la persoana care-i ținea pragul. Ținea la rang că doar așa se deprins, ba să mai istorisească și el ceva din cîte văzuse și prin cîte trecuse. Odăile crășmei erau curate ca un pahar de cristal și răcoare în ele și fără nicio umiditate și vinul se turna în ulciică, așa cum gust bun Cotnarul și așa băura pînții dumăsale.

Aici venea zilnic și Boldur Epureanu. Așeza norai din cap la zîmbetul lui Moș Vasile și se strecura în odaia din fund. Bătrînul prînsese meteahna conului Boldur și-l lăsa în pace fără să-i pue nicio întrebare măcar că-l mînea limba și-l îndăscă de una de alta. Știa că are să pue singur cîte ceva după ce va sorbi în mîngăierea vieții. Moș Vasile clipia numai din ochi și-și vedea de treabă. La al doilea rînd cu vin pe care-l aducea singur Boldur, Boldur înlocuia tăcerea cu:

— Îi fi eu cincisprezece ani mai mare de mine?

— Ai nimerit răbojul, se grăbi să răspundă Moș Vasile, că doar atîta aștepta în fir de vorbă. Eri-alaltăieri a fost parcă pe cînd erai fraged ca o trestie. Și numai ce într'o zi te-ai dus... Și bun dus a fost... Te chema lumea largă. Ai intrat în ea lîmăr de tot și acum te-ai întors ca un pasărea la cuibul ei dar cu peste jumătate veac în spate. Lumea pe unde ai mblat va prii. Dar nu ca mine tot un zot într'un loc.

Fără ca să vree, pe buzele lui Boldur Epureanu, se strecură un surâs pentru a-l ținea în ulciică cu vin. Aoi zise:

— Lasă că nu-i rău să îi paharnic.

— Nu-i rău. Cine spune că-i rău? Dar tu ce-a fost odată! Acci de un leat cu

mine s'au rărit lumea de azi e alta; nu-i mai place chiblitul mele scunde. Au ceva în ele din bătrîneță. Și de bătrîni fugе tineretii ca deacul de tîmăc. Vin fără crășmărită oacheșe nici că se poate. La mine ce să vadă? Pe un ghiuj. Noroc că mai sunt câțiva de modă veche: altfel ar cănta eucul aici. Ei... dar mi-am adus aminte: eri a vrut să vă vadă conul Stînghe; da busna în tainița asta. Și i-am spus: ce vrei să-mi găsească beleaua cu conul Boldur? Da el unde da: că e un prieten cu mata, că așa și pe dincolo. Dar ce parcă eu n'am potrivit cînd vă cunoșc firea și vă văd numai singur și vorbiți rar ca un mitropolit.

— Stînghe, vine des pe aici?

— Cum să nu vie? Cine-mi gustă înțai Cotnarul cînd îl pun pînă și cînc și cîă bine părerea ca dumnealui? Ba, că acela e acrișor de-îi face cu ochiul, ba celaltă din poloboc e roș ca buzele unei fete, ba altul scamănă cu chilimbarul și cîi tîmăios și așa și pe dincolo...

— Să-i spuți mîine să se întâlnească cu mine.

— Poate cade și amu. Și Moș Vasile eși în cerdacul crășmei doar îl va vedea pe conul Stînghe, să-i aducă veste bună. Și se nita în sus și în josul drumului.

Boldur Epureanu, se simțea bine în crășma asta veche. Și ușa de stejar și grînda gârbovită de vreme și două scaune cu speteaza încrustată, spuneau o poveste la demult. Aici fusese han cîndva Hanul il apucase cînd era copil. Și privi re-ai rămăsesse în ograda mare, vădăvită și ea acum de cărțile cu coviltire, de cai cu clopote la gât, de cupeuri închise pe arcuiri noi de Viena, de oameni cu cizme mari de iuft și cu cușme dintr'o oac.

Liniștea aceasta îi priia. Mai cinsti din vin. Și aducerile aninte dădeau busna în mîntea lui, cu toate că ar fi vrut să nu se gîndească la nimic. Să-și stîmpece numai setea de aceea venise aici. Dar trecutul îl urmăria ca umbra pe om. Ca pe un ecran, copilăria îi se perindea înaintea ochilor. În suburbia aceasta i-a gustat toată fericirea. Și pe locurile acestea a lăsat-o. Se întoarse iar la ea ca un drumet oboșit și întarziat. Fericirea însă dispăruse. Rămăsesse numai cuibul plin de farmec. Casele bătrînești care numai erau ale lui, ei le vedea numai ca o muștrare. Căci alte frunzi de copii erau alintate aici, copii cari nu aveau nici o înrudire cu familia lui. Totul se schimbasesse în odăile de odinioară; chiar și coperișul de șindrilă așa înalt cum era a fost dat într'o parte și înlocuit cu altul. Casa căpătase altă înfățișare, și nici urmă de poarta cea mare de stejar cu streășină deasupra. Intrase un om modern în ea și înlocuise fără nici o părere de rău ce clădiră cu tradă bătrîni. În inima lui Boldur Epureanu, se deschise o rană. Și ea să nu se lase răpit mai adînc de gînduri, se ridică dela masă. Tot era mai bine afară, hoinărind pe uliți, în amurgul serii.

— Cu bine, jupăne Vasile.

— Cu plecăciune.

Și Boldur Epureanu pleca, și Moș Vasile tot privia în urmă-i, cu ceva deosebit în ochi, cu bunătatea pe față-i, rostind: „Ciudat om e și conul Boldur...”.

Se nimerise să fie zi de sîrbătoare, Tîrgul moldovenesc căpătase un caracter specific evlavios prin cîntarea atîtor și atîtor clopote. Chiar pe inima de piatră ar fi mișcat-o imnurile metalice răspîndite din clopotnițele bătrîne. Se părea că

orașul din zilele noastre se îndepărtase și în locul lui venise acelu de odinioară cu ulițele pavate cu lemn, cu peștrișeala de negustorie împărțită pe bresle, cu oacheșe boeroaice ascunse în haine scumpe, țesute în Orient și plimbate în ravanuri, cu divaniști în zborul cailor arabi și cu farmecul de atunci.

O dimineată minunată de vară. Boldur Epureanu, în mijlocul grădiniței cu flori, asculta și el chemarea aceasta a trecutului. Florile erau îngrijite cu fanatism de mîinile dăscăliții. De ceci de ani zarnacadelele în acelaș loc rînduite, de asemenea bujorii, trandafirii, crinii, garoafele, ochii boulii. O cărare ducea din parmaclăc casei la porțiță, prin iarba înaltă. Cineva se îndreptă în spre Boldur. Manifestarea de bucurie fu îmbrățișarea, urmată de izbucnirea mulțumirii sufletești.

— Tu ești, Stînghe?!

— Tu ești, Boldur?!

Vorbele dispărură și ei rămăseseră uitându-se în ochi cîteva clipe. Năvăliseră atâtea gînduri în tîmplele lor încât nu aveau nevoie de cuvinte. Tăcerea imprimă mai bine ceea ce petrecea în inimile lor. Zîmbetele amîndurora li aduseseră un val de reculegere.

— De cînd ești în tîrgul nostru? începu oaspetele.

— Nu în tîrgul vostru, Stînghe, ci în al meu, răspunse Boldur.

— Da, da. Epurenc în al tău. Am fost la țară și întorcîndu-mă am auzit de descălcarea ta. Nu-mi venia să cred. Mi se părea un vis. Atîția ani...

Boldur Epureanu, dădu numai din cap și-l luă de braț pe prieten, și-l duse în livadă. Peste cîteva minute erau sub crențurile unui nuc bătrîn. Se așezară pe scaune. Stînghe își puse pălăria pe masa de mesteacăn. În ochii lui căprui licăria melancolie. Simția nevoia să spu multe:

— Atîția ani... Boldure! Eram... și acu bătrîni. Mă uit la tine și mă înfrîb. Tu ești acela de atunci, zgolbu, neastîmpărat, iras printr'un inel, fără nici o încreștură sub ochi? Boldur dragă, puneam lucruri mari la cale; mai eu seamă tu cu firea îndrăzneauță, argint viu între noi. Știai mai mult decît toți colegii țiceni. Și la bacalaureat ni-ai pus în cofă. Toamna n'ai mai venit la universitate. Orizonturile largi te chemau departe. — și te-ai dus. Un cercetător al oamenilor, un drumet prin țări străine. Nu fi-ai petrecut zilele în zadar; n'ai rămas legat de tîrgul acesta, un omușor; o viață întregă să te învîrtești dela o barieră la alta și să-ți rumegi acelaș situație modestă de magistrat ca și mine. Tu, ești un erou, dar eu, un banal, eu droae de copii dumă mine, un provincial, un om care nu vede decît pînă'n vârful nasului! M'am născut din argilă proastă! Cu tine se schimbă...

Boldur Epureanu pară adîncea convuls de unde pornea un zîmbet discret, plin de durere, pentru a i se pierde pe față ojelită.

— Eu sunt marinarul oboșit întors pentru totdeauna la țărnișul caselor de pescari. Răsăriturile și anisurile violete mereu te îndeamnă la ele. Vâslezi și vâslezi cu îndărăjire. Dacă ai norocul ca valul să nu-ți fie un leagăn eteru, atunci vine vremea cînd de pe proră, ochii îți se umidzeșe după viața ce-ai lăsat-o ne pămîntul de lîngă marginea Mării. Simți că în pept dorurile vor să erună ca un vulcan. Doruri după acei scumpi, desi modesti, pe cari i-ai lăsat acasă. Turnul gotic al bisericii, strădele strâmte, pescarii, bătrîni, tavernele întunecoase cu vin și ci-

dreu, falfările de naframă, palavrele unci bunici abia încroșetând la haina de pescar, toate aceste privelești obișnuite capătă proporții mari în simțirea și fantezia ta; o obsedare care te urmărește pas cu pas și te neliniștește. Știu, că mi vei spune că acestea sunt nimicuri: un început de înfrângere: anchilozarea energiei; un început de senilitate. Eu răspund: e un sentiment în noi care nu se lasă niciodată doborât. — e *traditia*.

— Atunci de ce-ai mai făcut ascensiunea spre desăvârșit, Boldur? De ce te-ai îndepărtat de țară? De ce nu ai rămas în mijlocul alor tăi cu aceleași moravuri și slăbiciuni? Să vezi numai cât am văzut eu: să te învârești în o anumită societate; să te fi în de aceleași reguli îmbătrânite și să nu te poți mișca liber din pricina prejudecăților stupide ale unei colectivități dintr'un târg cu mentalitatea îngustă. De ce nu ai rămas aici, să te sufoci între partenerii ranchilosi, fie dela club, fie dela birou, fie dela acei cari-ți calea pragul casei și-ți spun cu patos că îți sunt prieteni, ca la cea dintâi ocazie să-ți arate că inimile li sunt pustii de a vânt, de frumos, de sentimente mai înalte.

— Ascensiunea de care-mi vorbești — uraa Boldur — trebuia. Intâi: era la mijloc tinerețea care nu cunoaște obstacole: și al doilea o chemare a mea Văntică. Chemarea îmi dădea imbold și-mi arăta drumuri nouă de umblat. Aceste drumuri cu perspectivele lor minunate mi le deschisese cartea, dar nu cartea mocnită și scacă a dascălilor mediocri, îndopată pe gât cu la o găseală îngrășată, ci aceea alcasă de însușibile mele intelectuale. De aceea am rămas un autodidact, răzând de acele diplome care din prost nu te face deștept, ci ți-ajută ca prostia să o porți mai departe în rosturile sociale, și să te cocofi acolo unde nu meriti. Și aceste drumuri mi-au folosit. Am muncit din răspuneri și nu am cunoscut nici o scrisoare de recomandatie sau suport politic decât truda și meritul. Vezi pentru acest merit am plecat din țara mea. Simțeam că aici voi încheiri și mă voi prăpădi. Deși aveam numai nouăsprezece ani, totuși îmi dădeam seama de toată structura socială ce mă înconjură. Aveam în ochi viața tatălui meu: un om cinstit, drept, cu carte ca pentru vremea lui și nu ajunsese decât un mic funcționar la carierul fluemașiniilor politice. Politica cu sarlatanii ei. Am disprețuit și disprețuese sarlatanii! Mi-i scărba de ei! Din pricina lor am plecat să nu-i văd și să nu aud de nume! Aveam nevoie de deplină libertate: aveam nevoie să văd în juru-mi dreptate și respectarea omului. Valorificarea adevărată a însușirilor lui. Omul chemat unde merită. Eram de pe atunci un neîmpăcat cu minciuna și lingușirea. Nu puteam să concep, că scăutura cutare pentru că e o-iraslă crescută în mătasă, să parvie, să ignoreze și să treacă prin viață moștenitor al bunurilor sociale rămase dela părinți; iar necăjitul din popor, să vegeteze și să poarte pecetea iobăgiei ca un păcat. Nu mă împăcam cu nedreptatea aceasta socială. Uși ferecate pentru acei cinștii, pentru acei ridicăți cu jertfă din sărăcie și poziții sociale oferite cu dărnicie tuturor acelor cari nu știu ce-i munca adevărată, cu mințile seci: cu o singură calitate că sunt urmașii procopsiților cari au averi din politică. Mă durea pe mine umilirea oamenilor modești, să văd caractere strecurate cu foamea. De aceea am plecat?

— Boldur, și cu ce te-ai întors după

patru decenii? Ai soție, copii, avere? Într-o treabă Stînghe.

— Singur. M'am întors, însă, un om cult și asta înseamnă tot. Am coborât aproape toată Europa și Statele Unite, și cunosc ce-i viața. Am muncit prin fabrici: mi-am trudit trupul: am fost în bicouri: hamal în port, conductor de tramvai, ce vrei, ca să câștig pâinea. Dar am fost respectat ca om. Din dreptul meu nu mi-a luat nimeni Meritul meu era evidențiat pretutindeni. De cincisprezece ani m'am aciuat într'un oraș din Suedia. Suedia minunată, cu adevărată cultură în popor, cu literatură covârșitoare, cu teatru sănătos, cu cinste desăvârșită. Ajunsesem aici să fiu bine văzut și să ocup situații bune. Dar nu m'am îmbogățit. Acolo nu se muncește decât pentru binele obște. Și m'am întors iar în târgul copilăriei. De ce? După cum ți-am spus mă simt marinarul oboșit și mă chema pământul. Vreau să închid ochii lângă țărâna părinților mei. Precum vezi cultura nu se îndepărtează de tradiție: ea evoluează, dar rămâne în noi ceva sfânt fără care nu am putea pași mai departe fără un razim din trecut. Toate lucrurile de aici, din țara mea, acum îmi sunt dragi. Depărtarea de atâtea decenii le-a dat un deosebit colorit și farmec...

Dăscălița se ivi zâmbind.

— Prietene, ți-am vorbit prea mult, astăzi. Ală dată n'oi avea ce-ți spune..

Și-l petrecu până'n uliță.

Lui Boldur Epureanu, întâlnirea cu Stînghe, îi răscolise aducerile aminte, mai puternic. Părinții lor erau prieteni și acest sentiment amical îl transmisera și la copii. Boldur luă masa singur. Singurătatea de lata aceasta îi fu apăsătoare. Oricum ar fi dar Stînghe avea copii și soție. După dansul va rămâne cineva... Uă, drăcia dracului! se gândi el, am început să filosofez. Siesta în alte rânduri îi aducea somnul plăcut, acum însă dispăruse. Luă o carte să citească: plictisit o asvârli pe divan. Ar fi voit să-rătăcească, dar afara era o căldură năbușitoare. Perdelele de creton acoperiau ferestrele. În odac o răcoare cu miros de iasomie. Ceașurile treceau încet și până la asfințitul soarelui era încă mult. Amintirile îl stăpâneau. Vedea aveva chipul aceleia ce i-a fost mamă: o ființă bună, cu ochii verzi, înșelători, adânci, sufleț senin, inimă gata la orice sacrificiu, cu o educație aproape de natură, la țară: fiica preotului din satul Sirețel. Și pe tatăl său: om dintr'o lăcaș, cinstit la vorbă și la faptă. Fără prin viață: nu știa decât ce-i dreptul lui și nu înșelase niciodată pe nimeni. De aceea dusese un trai modest, el fiul boerului adevărat Ion Epureanu, care se știuse sărac pentru că țărani îi erau frați și-i ajutase la orice aman. Tatăl său comisar: om al datorici; de multe ori pe neplacul prefectului și al aleșilor națiunii prin înșelăciuni electorale, pentru că el nu se amesteca în cancanuri. Comisarul nu-i adusese nici un belșug: singura avere, era un acaret frumos dela bătrâni. O gospodărie din vechime; o curte încăpătoare împrejmuită cu zid și în mijlocul ei clădirea groasă ridicată din piatră și cărămidă, cu ferestre ferecate. Aici copilărise el: în odăile acestea pline de sinceritate simțise fericirea întreagă, ca într'o zi să prăbușească credința acelor cari-l alintase și vedeau în el un razim, o nădejde, un vlăstar aducător iar de fama neamului Epureanu, în această urbie unde se știuse că și dormiau somnul de veci câteva generații din familia

lor. Il impresionă și acum despărțit cum leșinase mama-i, iar tatăl umblămetic de colo până colo. La începutul primăverii un vapor îl ducea departe de țară. Înainte soare iar în urmă și în simțirea părinților pe care-i lăsa zdrobiți de durere. În orașul în care oprit oamenii, aspectul clădirilor cu etaje, forfoteala și șgomotul vehiclor i se păreau din altă lume. O lume nouă, înghesuită la muncă intensă și fără repaos, unde energiile se ciocneau și omul părea o jucărie. Avea impresia că se va duce la fund în haosul acelor Sirenele dela fabrici îi aduseseră în cel dintâi sentiment adevărat: că acolo se putea îndrepta ca să poată. În scurt timp trupul fraged i se frână în o muncă brută. Abia căpătase de creu: căra cărbuni cu fărâbușă și apoi lopata, îi asvârlea în cuptoarele doștoare. Opt ore într'una de trudă, și în pieptul și brațele îi erau scăldate sudoare, iar noaptea simțea durerea lor. Apoi intrase lucrător la o brută. După o vreme de aici plecă în altă țară și munca grea dela capăt, până a ajunsese angajat la un magazin de manufactură. Noaptea urma cursurile universitare: și după ani de trudă avea o plomă de inginer. Viața începuse să mai ușoară. Abia acum încolțise în lămina lui sentimentul iubirii. Cunoscu fată bună: o artistă de mână treia: casă de cinematograf. Își încerca și norocul prin lume. Era o fire curioasă voia să ajungă culmea. Era tânără, și bic, cu văpăia pasiunii în ochi, în și în mișcările corpului, în gesturile cele discrete. O pasăre cu ca călătoare — pe de aceea iubirea pe amândoi îi înălțase de puternic — dornică de necunoscut. Era o portugheză cu fantezia bogată de țara ei plină de poezie. Ea nu cunoștea descurajarea în viață; ea era deprinsă: bucuriul și n'atâmpla ei svăcneau dururi sociale, nouă. O chema Ivonne. În na lui scumpă! În o zi de Decembrie într'o bisericuță catolică, erau în fața tarului. Au trăit patru ani împreună, într'un apartament liniștit dintr'un fob. Se înțelegeau de minune: își povestea din copilărie, din țările lor cu obicei deosebite. Ochiul frumos al ei se umplu de lacrimi când vorbia de mama-i și de tatăl ei, căpitan de marină, ce găsisse odihna vesnică lângă insula Ne Zealandă. Un roman sugestiv îi era și El o recompensa cu sărutări și cu dragătea închinată ca unui simbol. Nenoroc însă îi păștea. Fericirea lor trebuia să curme ca un sfârșit dureros dintr'o o mamă. Ea scria sânge, sângele care nu tă. Și într'o zi s'a despărțit de el dus du-se în Nirvană..

În ochii lui Boldur Epureanu se ivi lacrimi. Dăscălița intră în odac, arădu-i o broșă a dumisale de aur: un șag încolțit în pietre de rubin, broșă pe o pierduse și o găsisse în fundul serului.

Boldur Epureanu eși din odac. Se părăsi cătăva vreme. Perdeaua nopții se ivi în juru-i.

Se întorceau mai întâi dealurile, și turlele bisericilor, lucrurile aproape pământ. Din uliță el privia îndelung casele bătrânești în care copilărise și ele erau cuprinse de aripile întunerii lui. Inevitabilul întunerie de care nu scăpa nici el, dar măcar va fi în așpirea curților ce-au fost odată ale mului Epureanu: va dormi meren la tîrgul natal..

critica literara

RACINE: „Fedra“

Traducere de D. Nanu

(Editura „Ritmul vremii“, — 1929)

Dacă din poeziile sale originale publicate are mai puțin ocaziunea să cunoască înșuririle, de artist ale domnului D. Nanu, unul din cei mai de seamă reprezentanți ai inspirațiunii religioase românești, calitățile d-sale de priceput talmăcitor al capodoperilor literaturii franceze l-au făcut în deobște cunoscut. Și — dintre ele — mai cu seamă, faptul că — pe deoparte — d-sa nu dă busna, nu traduce niciodată la întâmplare, nu-și risipește energia nici pentru opere de senzație, nici pentru la modă, și-apoi, pentrucă d-sa nu se consideră niciodată definitiv (lucru pe care-l face, de altfel, toți marii traducători, în fruntea cărora, la noi, trebuie să considerăm: Coșbuc și d. Murnu).

Clasic și ponderat în propria-i creațiune, d. D. Nanu, se apropie îndeosebi de operele cu renume care abundă tocmai de aceste caractere. Cunoscător perfect al limbii și literaturii franceze, d-sa se apropie — cu evlavie — de ea, o pătrunde, o înțelege și o gustă cu pasiune. Indrăgostit al lui Racine, d-sa ostenește, din când în când, pe paginile pline de avânt ale neîntrecutului maestru, le descifrează sensul adânc și, ca un adevărat propovăduitor, migălește de zor și cu evlavie căutând să dea sentimentelor generoase, pasiunilor neînfrânte, haina celei mai curate și mai scilpitoare limbi românești. E un merit pe care, astăzi, i-l apreciem mai mult. Iată de ce nu putem decât regreta calmul sufletesc cu care cronicarii noștri literari au trecut peste această nouă investimantare a inspirațiunii franceze, devenită eternă și universală prin puterea de a crea suflute a neîntrecutului Racine. Ea constituie încă un vot de blam pe care scrisul românesc, gata să se extasieze în fața celei dintâi erezii moderniste, și-l dă. Această conspirație ne-a decis să vorbim și să atragem atențiunea cititorilor noștri asupra unuia dintre cei mai desăvârșiți făuritori de versuri românești la noi. E d. D. Nanu — fericitul traducător al „Fedrei“, despre care nu se va putea zice, fără îndoială, niciodată „traduttore, traditore“.

Într-adevăr și traducerea de față (ca și aceea a Andromacii, de altfel), se remarcă pe deoparte, printr-o exactă redare a sensului original, pe de alta, — prin acea minunată putere de a mânui versul românesc. Din cel dintâi punct de privire d. Nanu este un sclav al originalului pe care îl transpune cu fidelitatea caracteristică un simplului talmăcitor, dar pasionatului artist care reușește să retrăiască opera, confundându-se când cu autorul, când cu unul sau altul dintre eroi. Aceasta înseamnă că d-sa este un traducător complet, inteligent, adică — unul din marii (și rarii) traducători.

Dar la aceasta se mai adaugă o a II-a împrejurare: calitatea versurilor sale, care corespund perfect conținutului, nu cunosc nici locul, comun, nici umplutura, se feresc de redundanțe și efecte răsunate, nu cad în retorism, ocolesc cu grije banalul și desvâlne cu credință starea sufletească a aceluia care le rostesc. Monologele d-sale sânt, din acest punct de vedere, neîntrecute. Iată două fragmente:

FEDRA

Ah! mi primesc o cinste ce nu mi se
[cuvine:
Vrei tu să fiu ca spinul în ochii lor?
[Dar bine
Cu ce mai vrei să mângâi un suflet
[pusliit?
Ascunde-mă, mai bine, căci prea mult
[am vorbit.
S'a revărsat afară tot sbuciumul durerii
Și-am spus tot ce de-apururi era menit
[hăcerii.
Cum, n'ascultă, o ceruri! Prin căle
[locoliri.
Nepăsător, răspuse l-a mele destăinuirii.
Cum ar fi brut să fugă! Ce umilire
[n'învinz.
Când i-au văzut obraji roșindu-i
[de rușine!
(Act III, sc. 1)

sau:

FEDRA

Mai am câteva clipe, Tezeu... dă-mi
[ascultare..
În îndrăznii asupra ăstui copil curat
Pângăritor s'asvârlu un ochiu plin
[de păcat.
Mi-au pus în sânge zei păcatul și iubirea:
Neoprednică, Renona țesu apoi urzirea.
Ea s'a temut că fiu-ți, știind iubirea mea.
Să nu-ți destăinuiescă un foc ce-l
[spăimânta.
S'a folosit, oieleana, de cruda-mi
[desnădejde.
Ca să-i aruce vînta, să-l tîrîe 'n primejdie:
Dar ispăși păcatul: mânia mea i-a fost
De ne îndurat — și 'n valuri călă
[un adăpost.
Puteam să curm o viață prea crud
[zădărnicită!
N'am brut să las să gemă o cinste
[bănuită.
(Act. 5, sc. 7)

Incheiu cu îndemnul către tinerii poeți de a lua pildă dela acest valoros înaintaș, îmbogățind limba românească prin opere nemuritoare ale literaturii universale.

CRITICA ?

Un scriitor se plîngea dăunazi de indiferența criticii. Ne spunea cu precizie că d-sa n'ar fi avut, cu 3 romane, succesul așteptat, tocmai din cauza acesteia.

Ne vom permite mai jos un sumar răspuns, care nu va putea constitui, în nici un caz, un „pro domo“. Departe de a ne privi, aluzia plină de amărăciune la mai sus urmărește să denunțe opiniei publice pe marele vinovat — criti-

ca — piedica de neînfrînt a atâtor succese în găoace.

Din nenorocire chestiunea a fost privită parțial. Fără să discutăm valoarea romanelor incriminate ne oprim la o primă nedumerire: a fi încurajat de critică înseamnă numai a fi lăudat? Nu, desigur, o confuzie dureroasă. Dacă în mahala a critica înseamnă — parțial — numai a vorbi de rău, în literatură unui confrati — tot parțial — vor să-l echivaleze, să-l confunde cu: a vorbi numai de bine. Pentru noi echivalența e alta: a critica — a vorbi despre o operă arătându-i cusurile și calitățile (dacă le are) Cei vizați sânt mai practici: nu i-ai lăudat, nu le-ai scris cu orice preț numai calități, nu le-ai contribuit, cu umilul tău conleu, del puțin încă la imprimarea unei noi edițiuni — nu le-ai dat, în calitate de critic, atențiunea cuvenită.

Dar atunci facem altfel: îți cu orice preț să dobândești titlul de critic. Lați săptămânal câte-o carte pe conștiință, împrumută din dicționarul minciunilor convenționale o ploaie de superlative și porneste s'o lauzi oriunde te duci: pe ulițe, prin bogasierii, pe maidanuri, prin sălile de așteptare, la intrarea în biserică, prin parcuri, la munte, la mare, prin bodegi, etc.

E de-ajuns?

Și lucrurile nu se opresc aici: sânt cărți despre care critica nu spune nimic: nu vrea să spue, nu poate să spună. Înseamnă oare că ea nu și-a făcut datoria? Înseamnă că a dezerțat sau că nu le-a cunoscut? O nouă eroare:

Sânt, desigur, împrejurări în care, oricât de guraliv ai fi, nu poți vorbi.

Astfel o carte care nu prezintă nici măcar interesul tehnic ne vom da de al cărui autor te leagă amintiri prea calde sau — de ce nu? — prea reci (atât de accentuate, încât ar constitui o adevărată piedică în drumul spre obiectivism) — o scriere pe care ai vrea s'o lauzi, dar, în mod cinstit, nu poți, o lucrare ale cărei cusururi umbrasc pedantregul calitățile — iată atâtea cazuri în care glasul criticii se vede condamnat.

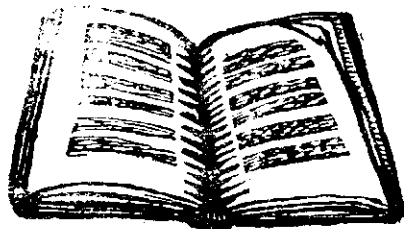
Și-atunci — tace. Cartea, deși apărută nu te interesează. Purtătorul unui conleju conștient, acela care trebuie să atribute „sum cuique“ și să judece „sine ira et studio“, e silit (cartea l-a silit) să tacă.

Înseamnă oare că — deastădată — nu s'a pronunțat critica?

No credem — cum nu credem nici pe altce — încearcă să se însinveze: că mulți dintre cetitori și-ar fi orientând lecturile după, rețetele critice!

Dar problema mai poate fi discutată și altfel.

PAUL I. PAPADOPOL

I e a t r u

cronica dramatică

Studio Teatrului Național

„OMUL ZILEI“, de I. Sân-Giorgiu
și „MENAJ DE ARTIȘTI“, de P. Prodan

Astfel s'a încheiat activitatea la Teatrul Național a d-lui Liviu Rebreanu. „Piese românești, oricum ar fi dar românești“ a fost o deviză nobilă patriotică, dar fără efecte vizibile. Cine poate însă tăgădui că într-o sută sau o mie de ani, istoriograful teatral ai vremii, vor găsi că teatrul ro-

D-nul VICTOR EFTIMIU

mânese a datorat mult unui mare romancier. Recunoștința secolelor viitoare nu-i va fi contestată și astfel d-sa se va putea ocupa acum serios de cultura populară, spre fericirea neamului și a colaboratorilor.

Autorii pieselor jucate la Studio sau Teatrul cel vechi, n'au putut să-și împrumute reciproc calitățile care le lipseau și e păcat. În colaborare ar fi scris o piesă acceptabilă. Studioul ar fi avut o piesă de teatru cu oameni de acțiune, iar naționalul o piesă cu oameni și oameni. Fără colaborare rezultatul a fost: o piesă socială fără oameni și „oameni“ (e drept cam felurii) fără piesă: Cam plicticos, chiar fără mult public, e foarte adevărat, dar românesc și cineva (trebuie să existe) va fi mulțumit.

D. I. Sân Giorgiu, a scris piese moderniste care n'au plăcut, acum a scris o piesă socială care a avut oarecare succes. Lumea săturată de democrați și de democrație a gustat satira și s'a amuzat. Autorul n'a crușat nimic, toate cele știute și ex-

perimentate în acest fel de teatru, au fost folosite. Nimic nu era inedit și totuși lumea se amuza. Categorie lucru, scârba împotriva democrației (să adăugăm românești?) ia proporții și fenomenul ar fi îmbucurător, dacă n'am fi triști că n'avem cine s'o stărpească cu folos (d. Filipescu are prea multe preocupări) și dacă însuși autorul, în șarjă, dar adevărat, iar fi asigurat succesul canalicii. D. I. Sân Giorgiu a avut noroc. Și-a reprezentat piesa (care se spune că-i scrisă mai de mult) la timpul oportun.

Când piesa are acest mare dar, că e oportună, de ce să mai vorbim și de calitățile ei? Cui folosește? Publicului puțin îi pasă, că în realitate, nu poate exista un timp ca Scutaru și că veridictul psihologie este disprețuit; puțin îi pasă că hoeri ca alde Mihalcea nu prea există pe la noi și că astfel satira cade în gol; se sinchisește publicul că și în „Fracul“ sfârșitul e cam la fel, și că „chestia“ cu italianca e prea naivă. Este Măria Sa publicul sătul de democrație și autorul o injură; autorul are talent, piesa e bună și basta.

Trebuie însă să recunoască d. Sân Giorgiu că actul întâi al piesei sale, apare foarte bun, mai bun decât este în realitate, fiindcă se întâmplă să urmeze piesei

D-nul ION SÂN-GIORGIU

Într-un act a d-lui Prodan, a cărui inspirație de rândul acesta a fost oboșită, chiar prea oboșită.

TEATRUL NAȚIONAL

„OAMENI FELURII“, de A. Holban

Fiind d. Rebreanu un om capricios și neînțeles, a hotărât ca d. Holban să fie reprezentat la Național. Nu i-a fost prieten, autorul „oamenilor felurii“ trebuie s'o constate azi cu regret și amărăciune.

La Studio, s'ar fi spus: este o încercare de a se reprezenta o năvelă dialogată. Publicul ar fi aplaudat încercarea ca atare, s'ar fi dus liniștit la culcare sau

bodegi și fostul director ar fi fost socotit ca un părinte bun al tinerilor autori.

La Național, publicul aștepta revelații și deși pregătit sufletește s'o accepte, n'a apărut. Puținii spectatori au avut în prilejul să constate calități de observa-

D-na FILOTTI

și realizarea unui tip de supra-nebun. Să supra-nebun fiindcă eroul principal are toate caracteristicile tuturor felurilor nebunii, ceea ce nu s'a întâmplat încă nici un nebun adevărat. Fiecare nebun este nebun pentru câte ceva, eroul d-lui Holban e nebun pentru toți nebunii. E un eroul, care nu poate fi tăgăduit. Toate celelalte personaje sunt studiate și reușite fără să fie însă prea valoroase prin ele înseși. Dacă autorul ar fi vroit să facă și teatru, nu i-ar fost greu să înțeleasă. Calitățile nu-i lipsesc, dar n'a fost bine sfârșit. Pentru acest început a dreptul că altă încercare să-i fie reprezentată la Studio, care, sperăm, va deveni trebuia să fie de la început, sub direcția d-lui Victor Eftimiu.

D-nul I. MORTUN

Interpreții au făcut ce-au putut. Suficient obligată să învețe textul nu să-l și refacă. Uneori te întrebi cum pot realiza minime să memoreze atâtea cuvinte. Imi vine în minte acest gând când am văzut-o pe d-na M. Zimniceanu, și apoi pe d-na Filotti în ultimele piese. D-nii Calboreanu, Mortun și Ciprian sunt mai rezistenți și totuși...

ION FLOROIU

plastica

EXPOZIȚIA NICOLAE VERMONT

(SALA ATENEULUI ROMÂN)

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

în ciuda scepticilor cari tăgăduesc cu ușurință frumusețea clasică în arta nouă, se mai găsește încă, cel puțin la noi, piri de adevărată creație. Și dacă ele ajung valoarea operelor consacrate de timp, este tocmai fiindcă viața lor prea curată nu le-a făcut posibilă înțelegerea mecanismelor subtile ce rezidă în ele. Numai vremea și directivele spirituale ale epocilor pot să ivească caracterele și valoarea reală a unor comori artistice neluate în seamă la apariția lor.

Unul din măștrii care poartă încă vîntul flamurii frumuseții clasice, fără să se stingă sub ciclonele vremii este seninul Vermont. El a fost crescut și însuflețit de anul artistic al primilor noștri pictori, Rigoreșcu și Theodor Aman, lângă care au adăugat mai apoi măștrii străluciteții în München (Hackert, Lw. von Löffeltz) și Paris. (Eg. Mailland), dar mai ales corile de frumusețe consacrată ale muzeelor.

Viața în mediul țării i-a dat gustul pentru românism și i-a adus în conștiință neîngrijita lui dragoste pentru farmecul naturii românești, care păstrează încă prospețimea primitivă, fiindcă omul n'a intervenit aici cu ingeniozitatea rece a minții spre a distruge armonia firii. Numai astfel natura putea duce pe acest artist la făptuirea de opere de artă și de aceea toate peregrinările lui prin țările Europei, el se întoarce în patria lui singura care își poate mulțumi sufletul în contemplarea minunatelor peisajii românești. Acest adevăr se poate verifica și din observarea atentă a „Peisajilor” sale. Ele ating puterea de evocare artistică a motivului determinant și sunt de o frăgezime de o frumusețe cum numai penelul unui asemenea artist o putea face.

Dar ceace a făcut și face încă gloria artistului, ca singurul ce aduce motivul până la capodoperă, sunt minunatele lui țigănci. De o varietate de poziții ce nu-și lăsează mărgini, el ne dă o serie întreagă de tipuri în odihnă sau în funcțiunea posesiilor specifice. Siluete mlădioase ca vestea par însuflețite de o mână vrăjită. Iei „Rezimată” o țigancă chipesă și sănătoasă cu aer îndrăzneț de ființă crescută pe stradă, colo sprijinită într'un picior stă „In odihnă” o alta. Dar niciăeri nu e mai pusă în relief, frumusețea artistică a acestor ființe arse de soare și de vânturi, ca în minunatele efecte de lumină. „La foc” reprezintă o țigancă șezând la gura sobii peste care cade para roșatică a focului. Subiectul este pus într'un fond de tonalitate închisă spre a scoate în evidență centrul luminat. E un foc cu care jonglează d. Vermont, fiindcă este un răsunet sufletesc al său prin care mărește efectul operelor. Cu aceleași contraste luminoase este tratat și „Efect de lumină” un cap mic peste care cade o ploaie de raze roșietice.

D. Vermont a prins specificul acestor vagabonde anonime, atât ca figură cât și siluetă și le-a dat viață eternă prin arta lui. De aceea, cu toate că el tratează de

multă vreme aceste motive, știe să ne dea în fiecare an bucuria unei noutăți oarecare. Această noutate nu rezidă în alegerea motivului, sau în tratarea lui, ceace ar fi mai greu pentru un artist de mult consacrat, ci în puterea de diversitate a realizării concepționale.

Stăpânul unui suflet complex și ales, d. Vermont a simțit nevoia să se ridice deasupra creațiilor mai mult sau mai puțin reale. Răscolit de porniri de înălțare el își găsi satisfacerea idealismului în sferile misticismului religios. De acolo ne aduce el „Viziunea profetului Isaiia” pe care cu modestia adevăratelor talente o denumește schiță de compoziție. Un panou vast în care predomină același contrast de umbră și lumină prin care îi place să-și realizeze ideile mari. Și cu atât mai mult aceste procedee tehnice reușesc, cu cât ele sunt o împletire de viață și misticism. Tabloul reprezintă motivul biblic petrecut în cadrul unui interior de biserică. Un bătrân încă în putere primește mesajul cerului printr'un cor de îngeri. Apariția de alb și lumină înviorază interiorul și figura gânditoare a profetului care se retrage ușor surprins.

Este o compoziție reușită atât ca subiect cât și ca modul cum artistul înțelege să-l realizeze. Preferințele artistice ale d-lui Vermont se mărginesc aici și e bine că artistul s'a oprit numai la ceace i-a dic-

tat talentul, fiindcă numai astfel operele lui se bucură de meritele arătate mai sus.

Tehnica d-lui Vermont este modernă și realistă.

Artistul pictează în mersul penelului, fără ca totuși să neglijeze amănuntele caracteristice. Desenatorul fin, el are intuiția vieții și de aceea el colorează într'un contur real și sigur, știind seamă în același timp și de liniile interne. Ceva mai mult, el pune în operele sale acea viață artistică, la care nu poate ajunge decât un talent mare. Culoarea lui variată până la cele mai subtile nuanțe este delicată și temperată. Aceasta e o binefacere pentru ochii oboseți ai modernilor, cari nu pot suporta întodeauna cu plăcere culorile prea vii.

Acest artist cu suflet complex și frământat de gânduri mari, înzestrat cu dumnezeescul talent al creației, a abordat toate domeniile pentru care s'a simțit chemat. Dar genul care e a lui și numai a lui până astăzi, sunt tipurile de țigănci. Putem spune că el este creatorul țigăncilor ca altădată Velasquez al portretului spaniol și un motiv adus până la capodoperă cu greu va mai putea fi depășit.

El este mare maestru și meritele ce nu i-au fost îndeajuns remarcate de contemporani vor fi glorificate sigur de posteritatea recunoscătoare.

T. ROMANAȚI—VERA NIȚESCU

— SALA MOZART —

Un nume care și-a croit un loc de cinste în pictura noastră este acela al d-lui T. Romanați a cărui expoziție s'a deschis în saloanele „Mozart” din calea Victoriei.

Trăsătura cea nouă a celor ce expune acum artistul este o tendință cât mai pronunțată spre luminositate. Această luminositate este scoasă la iveală de un puternic suflu de liniște.

Recenta expoziție a pictorului T. Romanați este o operă de maturitate artistică. Fiecare pată de culoare e reflexul unei bogății sufletești, a unei armonii desăvârșire între zămislirea artistică și mijloacele de realizare.

Zămislirea și-o întemeiază pe realitate, pe simplitate, iar când aceste condiții sunt îndeplinite, artistul realizează fără multă greutate operă de valoare.

Așa sunt de pildă toate peisajii d-sale luate din deosebitele părți ale țării pe unde a colindat, pagini de visare poetică, de poezie adâncă, căci artistul — unul din peisagiștii noștri cari și-au creat un drum frumos în această direcție a artelor frumoase — a căutat să ne dea pe pânză tot ce ochiul său pătrunzător a prins iar penelul a așternut pe pânză din frumusețile și poeticele colțuri ale țării noastre.

Pictorul T. Romanați este unul din cei ce slăvesc peisajii românești.

Pe lângă peisajii, interiorii și pridvo-

ruri de mănăstiri și case, mai expune pictorul T. Romanați multe flori, trandafiri, albi și roși, bujori, crisanteme, garoafe. Ele apar însuflețite nu doar ca pată moartă de culoare. Sunt văzute de un ochi de artist și nici de cum nu sunt creațiuni de hârtie colorată.

Cele 100 de bucăți expuse sunt opere de valoare ce nu se pot tăgădui și ne arată evoluția acestui slăvitor al peisagiului nostru.

Alături expune d-na VERA VESLOVSKI-NIȚESCU. Este întâia d-șă expoziție.

La expoziția d-șei Vera Nițescu locul de frunte îl ocupă portretele. Sunt vii și expresive în deosebi portretele de femei sunt studiate până în cele mai mici detalii, oferind o siguranță rară și o psihologie adâncă.

Ele sunt o puternică și desăvârșită manifestare a artei sale, și ochiul celui ce pricepe întâlnește nenumărate prilejuri de adevărate încântări sufletești.

Toate aceste capete de expresii sunt înconjurate de flori pentru care artista are un cult. Ele sunt redată cu multă sinceritate și simțire.

Artista posedă un fin penel și un delicat suflet ce se apropie de minunatul tel artistic spre care înaintează. D. CASELLI

cișca și cișca...

PRIMAVARA BANATULUI e o publicație școlărească (Lugoj) pe care, cu tot entuziasmul pe care îl am pentru tineri, n-o pot lăuda. Și asta din cauza N? ? (An. II) în care, în special versurile, nu merită nici cea mai indulgentă notă. Cred -- de pildă -- că despre „Intâilii fulgi” s-ar fi putut încropi, oricând, o minunată coloană de proză cu înțeles, renunțându-se cu plăcere la acea babilonie care, în strofa a II-a, îi caracterizează astfel:

*Și vin cu liniști grele din depărtări de
veacuri*

*Să 'ngroape tot întinsul sub pânze de
tăceri*

*Alean îndurerării și suferinței teacuri
Ultime azi s'abunge suspinul meu de
eri*

iar, în a 4-a. (ținând-o pe aceeași gamă, adaogă:

*Odată -- aslăzi ninge cași 'nainte vreme
Nici puț de rată însă; nici forme de
cercei*

*Pojarul viu și jalea topește, și blesteme
Pun răd de ger pe inimi, poajhiță de
idei.*

Suntem datori cu un sfat: tânărul care semnează aceste versuri în care punctuația e atât de absentă) să încerce alt drum. În versuri, -- e afon și lipsit de gust -- obscur și greoiu. Fără să ne i-ar scrie nici unele lecțiuni de punctuație. Pentru aceasta însă se va adresa specialiștilor localnici. Pentru talent -- nimănu, căci „poeta nascitur”.

ULTIMUL IMITATOR al d-lui I. Minulescu pare a fi semnătura bucății „Trecătorii” din acelaș număr -- pătimasă de acelaș lipsă aprigă de talent ca și colegul d-sale din prima pagină. Dăm un singur citat:

*Trecători cu fețe palide de ceară,
Trecători de dimineață,
Trecători de seară,
Trecători pe cari odată-i întâlnim în
viață...*

și după alte zece versuri tot atât de apoase:

*Trecători cu fețe palide de ceară,
Trecători cu obrazul supt de friguri și
dureri...*

*Trecători de azi, de ieri,
Trecători de mâine...*

pentruca -- după alte 5 -- să încheie exact pe acelaș strună discordată:

*Trecători cu fețe palide de ceară,
Trecători de dimineață,
Trecători de seară
Trecători de stradă... trecători prin
viață.*

Ni se pare curios că nimeni n'a putut împiedica publicarea unei asemenea nai-

vități, la fel cu care fiecare cetățean al României Mari poate confecționa zilnic -- cu zecele.

Cum „Primăvara Banatului” nu e su-praveghiată de niciun profesor? Atunci -- atât: să nu mai apară! E singurul bine pe care-l poate face.

UN INGRIJIT NUMAR închină lui Eminescu „Datina” dela T. Severin. Sunt reproduceri, desene după poezii, articole, studii. Iată concluzia d-lui Al. Dima în legătură cu „S'a stins viața”: „...Sonetul eminescian nu poate fi considerat nici ca traducere, dar nici ca imitație, ci ca o creație proprie prin forma nouă și mai adecvată ideii, a cărei paternitate trebuie s'o recunoaștem lui Arri”. Acelaș dovedește, într'un studiu valoros, că opera lui Eminescu, e exagerat tradiționalistă, atitudine „manifestată prin un cult de săvârșit pentru valorile cele mai inegale ale trecutului” și susținută „de osafura unei Sociologii istorice, organice evoluționiste după care unitatea socială a neamului... își realiza destinul specific... sub egida implacabilă, dar impunătoare a unui trecut strălucit. „Studiul d-lui Dima se remarcă prin seriozitate și documentare -- calități care, astăzi, merită mai mult să fie relevate.

Câteva interesante notițe în legătură cu manuscrisurile lui Eminescu, ne comunică, d. G. Bogdan Duică.

POETUL DRAMATIC TERENCEU formează obiectul unei impresionante schițe biografice, datorită cunoscutului cercetător al literaturilor clasice, d. I. M. Marinescu (Ad. lit. 474). Este vorba despre activitatea literară a acestui înnoitor al comediei latine. În opera lui „Iubirea părintească, iubirea sclavilor față de stăpâni, chiar și iubirea curtizanelor... capătă... o duioșie aleasă. La el, bătrânii sunt demni de respect, iar tinerii, cu toată aprinderea vârstei lor, sunt serioși și așezați”.

Iată din ce cauză aceste piese nu puteau să, placă atunci, unui public amator de „obscenități și glume vulgare ca să rădă cu gura căscată până la urechi”. Iată și portretul: „E nalt, slab și negricios la față. Pare suferind și în ochii-i triști se citește o mare amărăciune”. Subliniem sfârșitul acestui artist care, când a aflat că vasul care transporta traducerea celor cam 100 de comedii ale lui Menondu s'a înecat, „a simțit un junghiu ascuțit prin creier și a căzut în nesimțire. Niste friguri cerebrale grozave l-au ținut la pat, luni întregi... Poetului aiura mereu și, în deliru-i, vorbiă numai de scumpele lui manuscrise, de Menondu și de ignoranța publicului din Roma. Din acest delir nu s'a mai deșteptat niciodată și s'a stins în anul 159 înainte de Christos, în vârstă de 31 de ani”.

În acelaș număr, d. N. N. Tonitza reia (Domnul cu gulerul de lutru) seria sarcinelor cu subiecte din lumca artelor plastice

DIN SUMARUL REVISTEI „CAMPINA” (III, 8-9): din ce în ce mai interesante „ferestrele” d-lui S. Hierscovici care se dovedește și un fin observator, dar și un mânuitor abil al condeiului: „Revelionul” schiță de moravuri a d-lui Mihăilescu-Coneșcu -- dovedește reale însușiri de

povestitor și mult umor. Versuri ser-ză d-nii: Pimen Constantinescu, T. Al. Botez și Geo Bogza despre „Iude de sex”; al carnia ni se spun (la ero-următoarele: „Autorul a tipărit doar în 118 exemplare” din care, „un reținut, împărțind personal revistelor torva scriitori și câtorva prieteni”, „s'au pus în vânzare... la toate librării mari din țară, cu prețul de lei 10.000. lumul (fără autograf) și 100.000 lei autograf”. Ne reținem dela orice ca- (ariu): credem numai că autorul a- cronici glumid, a fost foarte serios. colaborări: N. Ionescu-Bontas; Prel- P. I. Papadopol; Posteritatea și B. P. deu

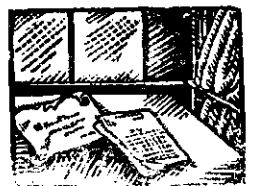
DESPRE „LA SCIENCE DE LA LITTÉRATURE” a d-lui M. Dragomir vorbește „Les nouvelles littéraires”, pana d-lui Philippe van Tiechen. E vorba despre cele 5 volume (din 7 anunțate) pătate „care conțin principiile metodice... fondate pe o lungă meditație”. După ce deosebește rolul istoric literar de acela al științei literaturii, autorul oprește la al III-lea volum „cel mai interesant, cel mai precis, cel mai de- (le acest jargon abstract de care noi o în Franța o atât de sfântă oroare”.

Cu toate că autorul nu se poate oprește de partea d-lui Dragomirescu, adversar al istoriei literare, totuși nu poate stăpâni să considere lucrarea față „plus qu'un coup de bélier dans la forteresse sorbonnarde; c'est une machine de guerre savamment montée”. Articolul e scris cu toată obiectivitatea unui cercetător serios.

DESPRE CONGRESUL DELA ELNEUR vorbește, în revista „Pentru copii” d. I. Nisipeanu, unul dintre participanții români la acel congres. Se sistă, în deosebi, asupra organizării și necesității „cămînului școlar” din Stuttgart, prezentat de dr. Julius Gebhard aceste cămînuri -- de care în Germania sânt cam 170 -- școlarul este pus în porturile cele mai intime cu natura și viața poporului”, ducându-i pe cei 10 oras la țară, „și ca să se întrezerească cele și ca să instruiască direct în tură, dar mai ales spre a li se da o educație de oameni întregi formați în sentimentul sănătos de solidaritate socială print'un traiu comun cu poporul muncitor dela țară”.

În conferența: „Școala nouă în România”, tot d. I. Nisipeanu subliniază următoarele pe care C. Dimitrescu-Iași l-a făcut în mișcarea pedagogică românească un om de mare talent și de mare autoritate sub influența cărnia... școala secolară românească a intrat... sub sfârșită influență a lui Herbart” iar „viitorii profesori erau minufios inițiați în pedagogică formalistă în sens herbartian (No. 6-8).

P. I. M.

literara

seama de cuvinie

De Maz primea în fiecare zi la dejun
stați.

Într-una din zile, excepțional, trebuia
mânca singur. Deoarece fu servit
mâncăruri mai puțin bune și fe-
le reduse, chemă pe bătrâna lui
majeră și îi făcu aspre observații.

Meieia se scuză spunând că de oarece
că nu are încălțări la masă a crezut
nesar să simplifice lista bucatelor din
aceea.

Cum zise De Maz furios, nu știai
azi De Maz dejunează la De Maz?

dată Racine, Despréaux, Descoteaux,
brul cântareț de flaut și la Fontai-
erau invitați toți la dejun la Molière.
Tot timpul prânzului, la Fontaine
gânditor și tăcu mai mult ca de o-
zi! Ca să-l sustragă puțin din reverie
preaux și Racine, care erau foarte
eli și în momentul acela ruși pe far-
ncepură să-l tachineze cu fel de fel
me și răutăți. La Fontaine nu spu-
năuic, Molière văzând că și cei doi
itai îi lu împing gluma prea de-
te, se simțea jenat și după dejun la
care se adresa lui Descoteaux:

Că de frumoase ar fi spiritele voa-
e și oricât v'ați oboși, n'o să parveniți
odată să întunecați personalitatea
La Fontaine!

A doua zi după premiera reprezenta-
„Les Fêtes de Polymnie“ opera lui
busac care fusese flaurată de public,
tul Roy se duse la biserica Petits-Pè-
să asculte slujba religioasă.

Un copil de 3 ani fluera încet în bra-
e guvernantei sale. Roy se întoarce și
resându-se cu sânge rece guvernantei:
— Domnișoară oprește pe copil să mai
ere căci nu e Cahusac cel care cîțește
anghetia!

Henric al IV-lea, regele Franței arăta
are afecție Caterinei de Rohan, du-
de Deuz Ponts.

Sunt prea săracă pentru a fi so-
Voastră Sire, spuse ducesa și port
nume prea mare pentru a Vă fi
trespă!...

Bufoanel lui Ludovic al XIV, printr'un
est nescotit, ofensă pe rege așa de
re că fu adus în fața tronului unde
iar regele îi făcu cunoscut crima ce
comisese spunându-i:

— Nenorocitule, vei fi pedepsit aspru,
regăște-te de moarte!

Bufoanel se prosternă până la pân-
nă cerând iertare.

— O singură circumstanță atenuantă
acord, aceea de a-ți alege singur fe-
l cum vrei să mori. Alege..

— Pentrucă-mi ordonați să aleg Sire,
spunse bufoanel, cer să mor de bă-
dăneje.

Acest răspuns neașteptat făcu pe rege
rădă și să-i acorde grațierea.

b a z a r

PREȘEDINTELE HOOVER IA MASURI CONTRA BOALEI PAPAGALILOR

Autoritățile americane s'au sesizat de
primejdia ce-o prezintă pentru populație
maladia misterioasă a papagalilor, sau
psittacosis cum se numește în limbaj
științific. Președintele Hoover a semnat
chiar zilele trecute, la cererea ministru-
lui sănătății dela Washington, un de-
cret prin care se interzice importul și
transportul papagalilor între Statele
confederației.

Măsura aceasta a fost luată spre a
preîntâmpina noi cazuri fatale. În ul-
timele două săptămâni au decedat din
pricina misterioasei maladii opt perso-
ane, cincizeci de alte persoane fiind
bolnave.

D-l Charles Armstrong, care a fost în-
sărcinat de guvern să studieze modul
cum a izbucnit boala papagalilor, se
străduiește să izoleze bacteria ce se crede
că e cauza acestei boale.

Se crede că această nouă febră a fost
adusă în Statele Unite odată cu un
transport de papagali.

ȘI CHAPLIN S'A CONVERTIT LA FILMUL SONOR?

Citim în ultimul număr al cotidianu-
lui englez „Daily Mail“ o știre pe care o
dăm sub toată rezerva. O telegramă din
New-York, apărută în acel ziar, spune că
Charlie Chaplin s'ar fi hotărât să apară
într'un film sonor. Se precizează chiar că
ar fi vorba să interpreteze rolul princ-
pal dintr'o piesă ce se joacă cu mult suc-
ces la New-York, intitulată „Ovreiul
Suss“, al cărui manuscris îl studiază ac-
tualmente marce artist al ecranului.

UN DELICT COMIS DE... CHRISTOS

La Washington se păstrează un registru
al congresului prohibiționistilor care cu-
prinde o rezoluție foarte curioasă privi-
toare la delictul lui... Iisus Christos de a
fi transformat la nunta din Caana, apa
în vin.

În contra acestei rezoluții s'au ridicat
proteste chiar în sânul Senatului ameri-
can, cerându-se ca ea să fie scoasă din
registru comemorativ al luptătorilor con-
tra alcoolului.

UN COPIL CERE INCHISOARE PENTRU PROPRIA LUI MAMA

D-na Josephine Gender, din Chicago,
mamă, în vârstă de 55 de ani, cu patru
copii, a fost condamnată de tribunal la
30 de zile închisoare sub acuzația adusă
de propriul ei fiu, în vârstă de 12 ani, că
se înbată.

Intrucât soțul ei a refuzat să plătească
amenda d-na Gender a fost depusă.

caricatura zilei

OBICINUINȚA

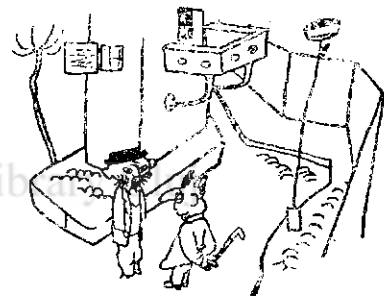

— Dar vă asigur că este un vas napolitan.

— Hm! D-nul glumește! E mult mai vechiu..

(Life)

BRUTA!...

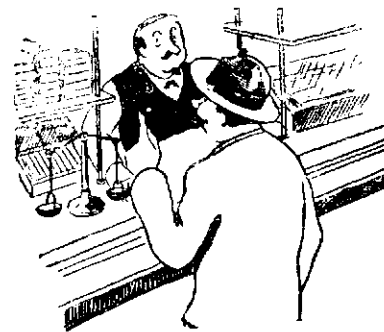
— Eri seară, i-am tras câțiva punini
Nevesti-mi, în spate.

— Oh! Iașule, brută!

— Păi ca m'a rugat, fiindcă se încase...

(Schon)

ȘMECHERII

— Jupâne, mi-ai dat ieri o monedă fal-
să...

— Fercască D-zeu! Am destulă exper-
riență ca să nu intre în casa mea nici o
monedă falsă. Le observ imediat. De altfel,
nu e lucru greu ca s'o plasezi cuiva...

— Păi am și făcut-o, adineciori când
ți-am plătit țigaretule.

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

A D M E T

de AL. ODOBESCU

Masă mare era întinsă în palatele din Feres, căci domnitorul de acolo își adusese acasă ca mireasă, pe frumoasa Alcesta, cea mai gingașă dintre fetele lui Pelias. Cântăreții serbau măririle casei domnești din Feres, și, povestind isbânzile lui Admet spunea cum, prin ajutorul lui Apolon cel cu mândre plete, acest voinic înhămasse alături, la carul său, un leu și un mistreț, și cu astfel de telegari intrase în cetatea Ioleos, ca să îndeplinească dorința lui Pelios, carele dase pretutindenii de știre că va mărita pe fiica-sa, numai după ce într'astfel se va arăta dinaintea lui.

Strigătele de veselie umpleau toată casa. Lui Zevs, mai întâi, și apoi și celorlalți zei, se închină pe rând cupe cu vin; dar, dintre toate numele zeești, numai acela al Artemidei fu uitat; și această năpăstuire aprinse în inima zeiței o groaznică mânie împotriva casei lui Admet.

Ca să-l apere însă de rele, Admet avea un ocolitor mai puternic decât însăși zeița Artemis: căci fiul Latonei, Apolon, se afla chiar atunci băgat ca argat în curțile domnești din Feres, și, printr'această osândă, el se răscumpără de păcatul ce făcuse, ucigând pe ciclopul, meșterii vestiți cari făurise trăznetele lui Zevs.

Nu era sânge de muritor, sângele ce curgea prin vinele lui Apolon; dar, deși era scutit de moarte și de bătrânețe, el își îndeplinea pedeapsa cu blândețe și cu răbdare; și de oare-ce nici unul dintre muritori nu era în stare să-i pricinuiască vre-un rău, toți îl prețuiau și îl iubeau, de bun și de milos ce era. Din ziua când el intrase în casa lui Admet, toate speraau, toate mergeau spre bine în întregul finit.

Îndată ce se sfârșiră serbările și veselile nunței, el chemă la o parte pe Admet și-i vorbi într'astfel: — „Să știi că sorămea Artemis e tare mâniată pe tine, și poate să se întâmple ca să te ajungă vreo săgeată de ale ei, care nici odată nu lovește cu greș. Tu mi-ai fost stăpân bun, și cu toate că-ți sânt argat, dar tot mai am și acum ceva trecere la tatăl meu, la Zevs, carele poate tot ce vrea. Deci, am cerut și am dobândit de la dânsul ca, de cumva te va atinge săgeata Artemidei, tu să nu mori, dacă se va găsi atunci cineva care să voiască a se coborî pentru tine în împărăția întunecată a Iadului”.

Trăcură de atunci zile multe la mijloc, și soarele se suia dimineața pe cer și seara se afunda spre apus în apele de la marginile pământului, iar d'alungul atâtor multe și liniștite zile, timpul se scurgea numai în fericiri pentru Admet și pentru tânăra sa soție Alcesta; căci inimile lor erau unite în cea mai senină iubire, și nici un nor, nici o umbră de neînțelegere nu întaneca sufletele lor.

Nu mai într'un rând, Admet deschise vorbă Alcestei despre tristele prevestiri ale lui Apolon, și atunci Alcesta îi răspunse zâmbind: — „Și ce ne pasă nouă? Este oare moartea o suferință pentru aceea ce se iubesc? Fără de tine, scumpul

meu soțior, n'aș voi să trăesc nici o clipă pe lume; dar să mor în locul tău, ar fi o fericire pentru mine”.

Peste cât-va timp se mai dete o masă mare în casa lui Admet, spre a ospăta pe Eracle, vestitul fiu al Alemeici, carele pe atunci cutrierea pământul, îndeplinind pretutindenii voințele vicleanului Euristeu. Pe când cântăreții spunea isbânzile căpeteniilor din Feres, de odată periră depe fața lui Admet, semnele vieții; minutul prevestit de Apolon îl ajunse. Dar eu-rând după aceasta, sângele i se prefiră din nou prin vine, căci își aduse aminte că somnul morții putea să fie alungat de la dânsul, de va găsi pe cineva carele să voiască a-i lua locul.

Ce n'ar face, biet, omul ca să-și păstreze viața? Și cum mai ales nu s'ar îndupleca el s'o scape, când glasul iubirii îl îndeamnă?

Alcesta cătând la dânsul cu ochii plini de o acmăsurată dragoste, îi zise: — „Pentru mine, locașele Iadului nu vor fi întunecate, de aș muri acum eu, în locul tău”.

Abia apucase să rostească aceste cuvinte și, ca printr'un descântec, Admet se trezi din amorțală, iar fiica lui Pelios simți puterile sleindu-se treptat.

Într'o clipă toată veselie se stinse; tăcere adârcă se făcu în sălile ospățului, și lirele cantăreților stătură mute; abea de cuteza câte unul să șoptească cu frică vreo cuvântă rugăciune: căci se aștepta să sosească infricoșatele Mire, zeițele morții, ca să ridice pe Alcesta și s'o ducă în

împărăția umbrelor. Ea era întinsă pe ei așternut, mai albă decât albul mării, care pluteste pe luciul apei, și frumoașă ca îblănda Eos, zâna zorilor, când, în murgul serei, lumina-i începe a se scunde depe ocouri.

Un minut mai lipsca încă și lupta țetei avea să se sfârșescă; iar bietul Admet, plin de dor și de căință, rămânând pentru totdeauna văduv de a sa iubită soție.

În așa groaznică prilej, nobilul flet al lui Eracle fu pătruns de îndurătoare el se jură că nu va ierta ca negrele să-și împlinescă crunta lor dorință, tunci îndată se și porni în cale și, gândind colo departe, departe, în locașele nevăzute, se luă la luptă cu doamnele morții, și astfel scăpă pe Alcesta din ghearele prădătoare și nesățioase ale eroului Iad.

Atunci ea se întoarse la viață și se rătă lui Admet mai frumoasă de cum o văzuse.

Strigătele de veselie răsunară iarăși în palatele din Feres; dar cântăreții serbătoare acum faptele vitejești ale bunului și nobilului Eracle; iar dânsul, lăsând pe urmă cu sănătate și cu bucurie în curțile lui Admet, plecă departe, în alte locuri, să îndeplinească, cu o stăruință fără preget, voințele mârșavului Euristen.

I. S. TRIESTER: Perspectivă.

Carți redactate în extrase

VIATA LUI REGNARD

de ANDRE HALLAYS

Regnard a fost o figură literară care nu s'a realizat definitiv în creația sa artistică. Verva lui scânteietoare și fantezia prodigioasă au fost puse în serviciul vieții lui intime. Beneficiarii prieteniei lui mărturisesc în memoriile lor sobrietatea caracterului și sufletul său de elită.

André Hallays a încercat cu succes să-i dea adevăratul loc în șirul ilustrațiilor dispăruți.

Într-o umilă hală medievală, se născu Jean-Francois Regnard în ziua de 7 Februarie 1655. Tatăl său era vânzător de pește și se mândrea de tradiția sa în această branșă ceeace îi ajutase să formeze avere importantă. Educația sa, încă de la început avu deci un colorit suficient, pentru ca tânărul Regnard să poată trage maximum de randament intelectual. Anii de copilărie se scuseră, în mijlocul amintirilor de tot felul cari aveau să lege în mod definitiv prietenii durabile. Dar odată cu terminarea colegiului Regnard avu de suferit o mare pierdere în persoana tatălui său, vânzătorul de pește din hală. Avea tatălui îi permise să înceapă vagabondajul său care avea să dureze aproape toată viața. Și primul orizont care-i apăru curiozitatea trebuî să fie, cum era și firesc, Italia. Și în special Veneția. Aci trebuî să ia contact cu libertatea desăvârșită a omului fantezist, care nu știe ce va face mâine și care soarbe adânc binefacerrea prezentului. Tot aci luă contact cu iubirea dezinteresată și venețiană, a seignorițelor sub crepusculul zilei sau în liniștea melancolică a nopții. Era în tovarășia d-lui de Fercourt, un neprecupețit iubitor al călătoriilor și voiajurilor fără țintă și mai ales, fără întoarcere. După mărturisirile acestuia din urmă ea și după propriisă lui mărturisire, Regnard cunoscă o încântătoare doamnă, soția d-lui de Prade. El nu știa însă că e măritată și de aceia dădu drumul unei idile prin care sufletul său s'arboră din plin senzațiile inedite ale iubirii adevărate. D. de Fercourt ne raportează în memoriile sale, toată grația și delicatetea acelei doamne de Prade, pe care Regnard avea s'o descrie atât de minunat în lucrarea *La Provençale*, sub numele de Elvire. Și el, autorul Regnard se dedublează cu Zelmis. De aci înainte vom urmări în persoana lui Zelmis și Elvire, toată odiseea iubirii dintre Regnard și doamna de Prade. Apariția lui în saloanele somptuoase ale Veneției, în căutarea doamnei de Prade, îi mară aproape tot timpul disponibil. Până când într-o seară o regăsi în sfârșit la ambasadorul Franței, însoțită de soțul ei. Era cât p'aci să-i vie rău, deoarece nu o știa căsătorită. De aceia, pentru a preveni amăgirea primejdii viitoare, se hotărî să plece spre Franța. Însă nu pentru mult timp. Căci se reîntoarse în curând, însoțit de același domn Aux. Coustaux de Fercourt. Imaginea ei, însă, îl teroriza și îl făcea să nu mai fie stăpân pe acțiunile sale. Când, propuse lui de Fercourt un voiaj lung, ca să uite acele nenorocite clipe în cari gus-

tase dragostea desăvârșită, speră să-și poată regăsi liniștea necesară, îndepărtându-se tot mai mult dela locul unde o cunoscu pe ea. Ritmul lent al mării precum și nostalgia albastrului exasperant, îl depărtaseră oarecum din cosmarul idilei sale nenorocite. Îmbărbătările prietenului său, precum și timpul care trecea vertiginos îl aduseră la realitate. Îi detersă din nou, acea fantezie pe care și-o risipise în fiecare clipă din existența lui bogată. Iar deveni omul, cu optimismul sincer în față, care știe la ce s'așteaptă și acționează deci, în acest mod. Dar tocmai când scăpase de obsesia vechiului său amor nenorocit, întâmplarea îi pune în față din nou pe aceeași doamnă Prade care se întorcea în Franța cu soțul ei. Fața lui se însoamnă și focul vechiu își aprinse ultimele vracșuri. De data aceasta idila lor luă o întorsătură serioasă, cu toate pericolele la care se expuneau prin faptul că soțul se afla pe același bord și putea afla la orice prilej, legătura soției sale. D. de Fercourt vedea cu multă mâhnire revenirea prietenului său pentru pasinca care trebuia să-l sustragă iarăși mezelor călătoriilor. Și iubirea lor începu iarăși să-și talăzuiască realizarea dealungul valurilor, în sborul spre patrie. Nenorocul voi însă ea o furtună vijelioasă să-și deslanșue luvria tocmai asupra vasului în care se aflau, ceeace le expuse viața la pericole capitale. Direcția vasului se schimbă și mersul lui, când săltat de valurile vijeliei, când isbit de apa răzvrătită înainta vertiginos spre necunoscut.

În mijlocul îngrijorării și panicii generale, vasul este însăfârșit isbit de niște stânci, unde ancorează pentru puțin timp. Împrejurimile însă erau nepopulate. Mai mult, o adevărată furtună cuprinsese pe toți călătorii, dintre cari foarte mulți rămăseseră pe drum. După mai multe căutări zadarnice sunt capturați de pirații cari operau prin împrejurimi. Căci fără știre ajunseseră tocmai în Tunis. Aci începe partea tragică a acestei aventuri senzaționale. Prinși sunt luați ca sclavi, Regnard și de Fercourt sunt cumpărați de un puternic arab. D-na de Prade este luată de un negustor bătrân și soțul ei de alt negustor. Când arabii au prins de veste că sclavii lor sunt de condiție bună și că pot primi sume importante în schimbul liberării lor au renunțat la planul de a-i omorâ. În schimb erau supuși la diferite cazne cotidiene cu scopul de a mări prețul eventualei despăgubiri.

Consulul francez aflând de situația prizonierilor, pe cale diplomatică anunță fa-

miliile respective de situația lor, comunicându-le în același timp și redevența cuvenită. Și acum toate acestea îndeplinite, prizonierii așteptau cu resemnare limpezirea situației, destul de tragice, în care se găseau. Doamna de Prade comunica cu Regnard printr-o sclavă și chiar, dela un timp, obținură grație ei de a se întâlni. Bine înțeles aceasta dură până când bătrânul negustor află de această corespondență tainică și se hotărâ să-i pue capăt.

Întări gârziile și aduse la cunoștința paznicilor să nu mai permită nimănui să comunice. Aceasta tocmai când Regnard stabilise un plan de evadare, pe care îl adusese la cunoștința lui Fercourt și d-nei de Prade. Toate pregătirile erau făcute când urzeala le este descoperită, grație unei sclave care fusese refuzată de Regnard. Arabul stăpân al lui Regnard vei să-l omoare, când i se anunță veștea banilor din Franța. Tratativile începură și cei trei captivi (afară de d. de Prade) putură însăfârșit să scape din acest infect loc de sclavie. Ajunși în Franța, mulțumiri consulului francez care pusese toată sârghiștea pentru eliberarea lor. Soțul se credea că murise acolo, de aceia după un timp doamna își luase orice speranță de a-l revedea. Așa că se considera liberă și deci putea să-și ia sborul împreună cu Regnard spre culmile eterne ale iubirii. Când, stupefacție!? soțul crezut mort se înapoiază cerându-și drepturile matrimoniale. Evident Regnard se dă în lături și de data aceasta pentru totdeauna. Ca o consolare pleacă împreună cu Fercourt să colinde lumea. Ca și altă dată spera ea voiajul să-i indulcească suferința. Fercourt îi era același prieten drag și bun. În tovarășia lui se simțea atât de bine, mai ales în urma sfârșitului idilei de altădată. Ținta lor nu era precisă, însă în curând, se pomeniră spre Japonia. Toate noutățile cu cari luau contact, acum, mai schimbă atmosfera macabră cu care plecaseră în Franța. Și astfel începură călătoria cea mare spre mediul din ce în ce mai pitoresc, pe măsură ce înaintau.

Colindară astfel, întovărășiți de Nicolas de Corberon, avocat în baroul de Paris, toată coasta nord-vestică a Europei. Ajunseră în Danemarca, unde căpătară binecuvântarea regelui care tocmai plecase în Ducatul Oldenbourg, unde trebuiră să descindă și ei. Și când ajunseră în fața regelui Cristian V. ținta lor de cavaleri impecabili stârni admirația tuturor. Vizitată după aceasta Copenhaga, pe care Regnard o găsi însă, fără gust. Pe măsură ce înaintează, climatul devine mai aspru

și voiajul lor mai puțin comod. La 15 August se făcu un frig mare și zăpada căzu pe munții vecini. Temperatura era așa de scăzută că trebuia să se refugieze în poduri. A doua zi străbătând pădurea, văzură cu groază cum pini groși cădeau ca momiile sub furia uraganului deslănțuit. Se resemnează să se imbarce pe un lac asemenea unei mări agitate și ajung în sfârșit cu bine într'un loc numit Chucades, unde se ridică o biserică și unde făcură primul popas. Repausul le mai dăde din curajul pierdut odată cu deslănțuirea furtunii. După ce mai înaintară puțin, văzând persistența temperaturii scăzute și mai ales a uraganului, decisă că era mai prudent să se reîntoarcă decât să-și mai primejduiască viața. Se reîntoarseră pe la Stockholm, unde deasemenea regina le dăde binecuvântarea ei și îi pofti la Curte

Regnard se comportă în tot timpul acestui voiaj ca un foarte bun tovarăș. Uitate complet ceace îl pusese pe aceste drumuri și amintirea frumoasei doamne de Prade, i se părea un vis atât de frumos, atât de înălțător... Inșă acum nu mai uita că fusese un vis, mai frumos decât sperase el, poate. Dar numai atât. Prietenul său Fércourt, în memoriile sale descrie acest timp minunat petrecut în compania lui Regnard, cum toate locurile și lucrurile luau alt aspect pentru această fantezie mereu proaspătă, mereu alta. Dar mai ales peripețiile acestei călătorii sunt admirabil redăte în volumul lui Regnard: *Voyages en Japonie*, unde verva sa sparge țăparele convenționale și se afixează în toată splendoarea ei.

De aci Regnard și tovarășii săi pleacă spre Polonia unde fură primiți cu toată cinstea convenită. Regele Sobiesky rugă chiar pe aventurieri să povestească câte ceva din locurile pe unde fantezia și curajul i a îndemnat și el însuși își face o datorie de a asculta cu toată atenția, povestirile lor. Ceva mai mult, regele dădu în onoarea lor o vânătoare la care luă parte notabilitățile oficiale și vânatul rezultat a fost mai mult decât excelent. Dar nostalgia patriei trebui să-i inoculeze lui Regnard, în cele din urmă dorul aprins de a o revedea. Căci după ce pleacă din Polonia luă drumul Franței. Pe măsură ce se apropia de ea, se simțea mai transfigurată și mai renăscut. Ajuns la Paris, Regnard se hotără să lucreze cu asiduitate. Astfel, acum începe perioada de experimentare a succesului teatral.

După ce scrisese frumoasa năvelă *La Provençale*, al cărei substrat real l-am văzut urmându-i viața în captivitatea din Alger, abordă teatrul unde, în mod inevitabil trebuia să-l ducă verva și spontaneitatea sa. Tocmai în acea vreme la Paris era o trupă italiană care juca piese ușoare, pentru publicul puțin pretentios. Regnard se înregistrează printre autorii trupe și începu să fabriceze piese, unele mai bune, altele mai proaste, după cum era și el în acele momente. Unele aveau succes enorm. Astfel tragedia lui *Sapor*, avu un succes binemeritat, dar care nu dură mult.

Urmă la puțin timp, *Le Joueur*, *Les Folies amoureuse*, etc., cari avură succes frumos. În toate îl vedem pe același Regnard hoinărind pe culmile întinse ale fanteziei și dibnuind în păcla deasă a înțelegerii. Comediile sale n'au genialitatea celor ale lui Molière. N'au causticitatea trăsăturii umane cu care Molière zugrăvea personajul. Sunt comedii ușoare în cari un om se joacă teatru cu publicul și cu actorii.

De aceea publicul a înțeles pe Regnard și mult timp a fost autorul lui preferat. Curând Regnard alimentă și hotelul de Burgogne, cu reveriile sale dramatice. Parisul întreg venea să guste ore plăcute în compania acestuia la teatru, unde comedile sale aveau totdeauna un succes imens.

Astfel își începu existența acest aventurier păcălit. Autor preferat al saloanelor făcea versuri admirabile. De altfel cele mai multe din comedile sale sunt în versuri. Cei doi demoni la cari se închinase toată viața erau: 1) demonul versului și 2) femeia. Iubea acești doi idoli cu cea mai mare patimă. Niciodată nu putuse rezista tentației. Și atunci când starea lui devenea nenorocită din cauza vreunei femei, găsea cel mai reconfortant prieten în vers, unde încrusta pentru vecie desnădăjduirea sa și ironia lui de multe ori lua locul lacrimilor. La Paris cunoscă două surori Loyson; cea mai mică se mai numea *Tonline*, pe care Regnard o simpatiza mult. Profilul ei inteligent ascundea adeseori o dorință ascunsă Regnard credea că el va fi preferatul inimii ei. De aceea îi făcea o curte asiduă, din care, evident, nu lipsea și romanțele improvizate. Se pare însă că mititica Tonline își bătea joc de el. Altfel nu se explică faptul că în curând ea se căsătorise, fără să se gândească de loc la Regnard. El nu dezolă din cauza aceasta. Inșă vedea cu groază că toate femeile pe cari le iubea sincer trebuiau să-l lovească în partea cea mai slabă a vieții lui de aventurier. Nu avusese noroc deloc la femei. Și acest lucru îl despera fiindcă le iubea cu patimă.

În 1694 părăsește Comedia italiană pentru teatrul francez unde reprezintă două acte în proză: *Attendez-mois sous l'orme* și *La Foire de Saint-Germain*, două tablouri unde rulsează poporul celor mulți și umili, cu pitorescul și necazurile lui. Dorința lui de a face bine tuturor se răsfângea asupra lui tragic. Astfel își iubea prietenul Dufresny, mai mult ca pe sine. Acesta scria piese proaste. Regnard mijlocițe sa i se reprezintă o piesă la teatru unde nu prea aice succes. Totuși grație intervenției lui Regnard este băgat în seamă. Și acest prieten, după atâtea probe de prietenie, nu se dădu în lături de a-și trăda prietenul și de a-l învinui de plagiat, aducând teatrului comedia sa *Chevalier joueur*, după care pretindea că ar fi copiat *le Joueur* al lui Regnard. Reprezen-

tațiile ambelor piese au loc. Publicul a luat ca arbitru. El însă nu poate tolera o inimă atât de nobilă ca a lui Regnard să fie răsplătită atât de aspru. De aceea aplaudă frenetic comedia lui, iar secalită o flueră. Plagiatorul era, cum trebuia să fie, Dufresny. Acesta vrea să ia revanșa organizând o cabală contra piesei *Le Distrait*, care cade din această cauză. Regnard este scârbit însă de mediu în care trăia aci. Voia să aibă liniște și să-și câșvârșită, unde să-și înmormânteze aceluia cari îi mai avea de trăit. De aceea se întrece la Grillon, unde își cumpără o mică proprietate și unde se îngroapă, departe de zgomotul asurzitor al orașului lumii. Aci scrie ultimele comedii. Vara prietenii veneau în corpore să-l viziteze și să-i revărieze existența. Astfel interpreții rolurilor din piesele sale organizau adevărate reprezentații aci, unde se juca pentru publicul restrâns al prietenilor noile lucrări ale maestrului. Regnard privea cu neașteptate probele de amicitie cari i-se aduceau de toate părțile și își umplea sufletul de bucurie. Iarna prietenii însă se retrăgeau la Paris, iar el rămânea singur cum să trăiească anotimpul friguros. Era în vizită la vecin din împrejurimi cari îi mai schimbau mărul de existență, mereu aceeași.

În curând se îmbolnăvi și trebui să înmormânteze în bat. Boala nu era prea grea și de aceea nimeni nu se gândea la sfârșitul apropiat al lui.

Două luni mai târziu el muri în castelul său, la 4 Septembrie 1709, la orele 11 p. m. Nici unul din părinții și amicii lui nu se găseau la căpătâi. Nu se știe în mod precis nici cauzele, nici circumstanțele morții lui. Voltaire lasă să se întrevadă că durerea interioară l-ar fi condus la suicid. Fu îngropat 24 ore după moarte. Nu se știe motivul acestei înhumări precipitate. Astfel dispare Regnard, acest suflet de elită, neînțeles poate, pe deantregul de timp în care a trăit. Astăzi, pe o placă de marmură neagră așezată în fața bisericii, în mijlocul capelei dela Viège sunt înscrise numele lui Regnard și data înmormântării lui.

N. CART.

(Edit. Berger-Levrault Paris)

Cumpărați tinerețe.

Lucrați după o formulă care există de 70 ani, Creme, Pudra și Săpunul Simon sunt pentru piele, admirabile binefaceri!

CRÈME SIMON

PARIS